

Pohlady

Z OBSAHU:

**VEČER
NAPLNENÝ
SPOMIENKAMI
A EMÓCIAMI**
30. VÝROČIE
ZALOŽENIA
RAKÚSKO-
SLOVENSKEHO
KULTÚRNEHO
SPOLKU

**DVA FAREBNÉ
SVETY**
SAŠA
A ALEXANDRA
MAKAROVÉ

KLUBOVÝ VEČER
**SO SOŇOU
VALETOVOU
A KATARÍNOU
HASPROVOU**

TADEÁŠ SALVA
VÝRAZNÁ
OSOBNOSŤ
SLOVENSKEJ
HUDOBNEJ
AVANTGARDY

Sobota, 19. januára 2013

15. PLES VIEDENSKÝCH SLOVÁKOV

RADISSON BLUE PALAIS HOTEL

„ ... neopakovateľný zážitok v perfektnej symbióze a elegancii dvoch palácov Leitenberger a Henckel von Donnersmarck v centre mesta, v nenútenej tradičnej plesovej atmosfére slovenskej komunity vo Viedni.“

Hudba: **KAPELA BLONDE** (Laco Košinár)

Host': **JÁN LEHOTSKÝ**

Vstup: 19,00 hod.

Slávnostné otvorenie: 20,00 hod.

Bufet: 21,30 hod.

Vstupné: nečlenovia **89 €**, členovia RSKS: **79 €**, študenti: **49 €**

V cene je bufet, rezervácia stola, malá pozornosť pre dámy.

Objednávky lístkov od 1. 12. 2012: Sekretariát RSKS,

mail: rsk@slowaci.at

Tel.: 01/5961315

Záštita:

minister Rakúskej republiky pre európske a internacionálne záležitosti **Michael Spindelegger**, veľvyslanec Slovenskej republiky v Rakúsku **Juraj Macháč**

Obsah

- 4 VEČER NAPLNENÝ SPOMIENKAMI A EMÓCIAMI | 30. výročie založenia Rakúsko-slovenského kultúrneho spolku | *Vlado Mlynár*
- 8 DVA FAREBNÉ SVETY | Saša a Alexandra Makarové | Rozhovor | *Ingrid Žalneva*
- 12 KOŽUCHY – OPASKY – KRPCE | Tradičné výrobky z kože | *Ingrid Žalneva*
- 15 KLUBOVÝ VEČER SO SOŇOU VALENTOVOU A KATARÍNOU HASPROVOU | *Jozef Macura*
- 16 SPOLKOVÝ KALENDÁR 2013 | Večer v znamení poézie a umeleckých fotografií | Klubový večer | *Zuzana Lettner*
- 17 SLOVENSKÝ POKLAD VO VIEDNI | *Tamara Zajacová*
POTULKY PO VIEDNI | *Katarína Žalneva*
- 18 KREATÍVNY ODDYCH V ALPÁCH | Ako sme výtvarne tvorili v Bad Gasteine | *Zuzana Lettner*
- 21 KOŠICE | Európske hlavné mesto kultúry 2013 | *Kamila Halátová*
- 22 TADEÁŠ SALVA | výrazná osobnosť slovenskej hudobnej avantgardy | *Edith Veith*
- 24 PUTOVANIE PO SLOVENSKU | Detská stránka | *Thomas Limp*
OPICE Z NAŠEJ POLICE | Detská stránka | *Jozef Macura*
LETNÁ ŠKOLA ĽUDOVÉHO TANCA A HUDBY | Detská stránka | *Martina Hulmanová*
- 26 2. PODANIE PRE SLOVENSKO-RAKÚSKE PRIATEĽSTVO | Šport | *Slavomíra Vančová, Alexander Wolschann*
- 28 PO SLOVENSKÝCH STOPÁCH V RAKÚSKEJ NÁRODNEJ KNIŽNICI | História | *Jana Gregor-Rogler*
- 31 OZNAMY

Milí čitatelia Pohľadov,

blíži sa koniec roka a vtedy zvykneme rekapitulovať, čo sme stihli a ktoré predsavzatia sme splnili. Veľmi ma teší, že aj nám sa podarilo to, čo sme si predsavzali na začiatku roka – že pripravíme tri čísla Pohľadov. Pokiaľ ide o počet strán,

náš časopis je teraz síce tenší, ale môžem vás ubezpečiť, že je s ním rovnako veľa práce. A tiež dúfam, že rovnako ako predtým vám prináša dostatok zaujímavého čítania.

V dnešnom čísle si pripomenieme slávnostné podujatie k 30. výročiu založenia nášho spolku, na ktorom sme odmenili tých, ktorí sa o jeho vznik zaslúžili alebo sa výrazne podieľali na jeho činnosti. Medzi odmenenými bol aj slovenský farár vo Viedni Pavol Dubovský, ktorý sa však pre chorobu nemohol podujatia zúčastniť. Preto sme ho požiadali, aby sa vám prihovril aspoň na stránkach Pohľadov, veď na začiatku ich vydávania pôsobil vo funkcii šéfredaktora.

Milí čitatelia, v mene celej redakčnej rady vám prajem príjemné prežitie vianočných sviatkov a v novom roku veľa zdravia a šťastia. Verím, že nám aj v roku 2013 zachováte svoju priazeň a budeme vám povďační, ak našu činnosť podporíte zaplatením členského príspevku.

Krásne Vianoce!

Naozaj príde?

Dni sa očividne kráčia a čochvíľa príde zimný snovrat a s ním aj vianočné sviatky. Človek od nepamäti slávil tento zlom v kolobehu ročných období a s príchodom kresťanstva sa k nemu pridala oslava narodenín Ježiša Krista. Prirodzený poriadok v prírode dostáva takto hlboký duchovný význam: sám Boh vstupuje do našich dejín. Do rastúcej temnoty sveta prichádza svetlo, teplo, nový život. Tieto odveké skúsenosti nám približujú tajomstvo kresťanských vianočných sviatkov, na ktoré sa práve pripravujeme.

Keď na Štedrý večer pri vianočnom stromčeku zaspievame Tichú noc a o polnoci si vypočujeme, ako sa v Betleheme narodil malý Ježiško, tak oslavíme príchod večného Božieho Syna do nášho sveta. Je to pekná tradícia a predovšetkým tí neskôr narodení z nej majú veľkú

radosť. Tešia sa aj dospeli. Tí však veľmi dobre vedia, že Vianoce rýchlo prejdú... Priniesli nám naozaj niečo nové?

Židovská poučná rozprávka hovorí o žiakoch jedného starého rabína v Jeruzaleme. Títo raz dobehli k nemu s ohromnou novinou: „Prišiel mesiáš!“ Rabín vstal, pristúpil k oknu, vrátil sa späť a sadol si. Čo teraz? Čo máme robiť? To bola naliehavá otázka žiakov. „Len sa ďalej pokojne učte!“ povedal rabín a pokračoval: „Ako mohol prísť mesiáš a vo svete sa nič nezmenilo?“

Podobne prežívajú Vianoce všetci, čo očakávajú dajaký zázrak, ktorý padne z neba ako tie známe pečené holuby – bez nášho pričinenia! Kristovo narodenie má zaujímavú predohru. Je to príchod anjela Gabriela k Márii. Ten jej zvestuje radostnú novinu a ona odpovedá: „Hľa, služobnica Pánova. Staň sa mi podľa

tvojho slova!“ Ježišova matka nám ukazuje, že Boh nevstupuje do nášho života bez zaklopania. Na jeho príchod sa treba dobre pripraviť!

Štyri adventné nedele, modlitba, ranné sväte omše (roráty), biblické čítania, ktoré nás vedú k bdelosti a hlavne Ján Krstiteľ, ktorý pripravoval cestu Pánovi – to sú predvianočné pomôcky na to, aby sme nemuseli ako ten starý rabín nakoniec konštatovať: Nič sa neudialo! Boh predsa stojí aj pred dverami nášho srdca. On neprichádza násilne, bez pozvania. Dvere srdca sa naozaj dajú otvoriť len zvnútra! Otvorme ich dokorán a prijmime Spasiteľa!

Z celého srdca Vám prajem požehnané, radostné a pokoj prinášajúce vianočné sviatky a všetko najlepšie do nového roku!

Pavol Dubovský, slovenský farár

Vlado Mlynár

30. VÝROČIE ZALOŽENIA RAKÚSKO-SLOVENSKEHO KULTÚRNEHO SPOLKU

VEČER NAPLNENÝ SPOMIENKAMI A

Tento rok oslavujeme 30. výročie vzniku Rakúsko-slovenského kultúrneho spolku, ktorý svojim založením nadviazal na tradície starých slovenských spolkov, hlavne z obdobia na konci 19. a začiatku 20. storočia.

RSKS sa stal pred dvadsiatimi rokmi „pôrodným asistentom“ slovenskej národnostnej skupiny (Volksgruppe) vo Viedni.

Zásluhou jeho predstaviteľov, najmä Antona Hrabovca a Táne Beňovskej, dosiahla slovenská menšina vo Viedni uznanie za osobitnú národnostnú skupinu.

Pre spolkový život sa otvorili nové možnosti. Vďaka finančnej podpore Úradu rakúskeho kancelára, vyplývajúcej zo Zákona o právnom postavení národnostných skupín v Rakúsku, si mohol spolok prenajať a na svoju činnosť zadaptovať miestnosti na Otto-Bauer-Gasse 23/11 v 6. viedenskom obvode. Autorkou projektu bola slovenská architektka Ingrid Konrad, ktorá o niekoľko rokov nato prevzala zodpovednosť za RSKS ako jeho predsedníčka.

Vlastné priestory a finančná podpora umožnili organizovať pravidelné stretnutia a kultúrne podujatia, a tak rozvíjať pestrý kultúrny a spoločenský život v slovenskom duchu.

Fotografie: Ingrid Fux

Predsedníčka RSKS Ingrid Konrad vo svojom príhovore zaspomínala na začiatky spolku

Takmer presne po tridsiatich rokoch od založenia spolku sme sa stretli v nedeľu 21. októbra 2012 v divadle Freie Bühne Wieden v 4. viedenskom obvode na slávnostnom podujatí. Pripomenuli sme si založenie spolku a pospomínali na tých Slovákov, ktorí mu dali základy a ktorí strávili nespočetné hodiny nielen pri organizovaní

podujatí, ale aj pri rôznych vybavovačkách na úradoch a v neposlednom rade aj pri rozhovoroch s krajanmi.

Podujatie malo veľký ohlas. Keď mám pravdu povedať – ja som si pri príprave myslel, že to bude komorná záležitosť, stretnie sa pár „skalných“, že si spoločne pospomíname

Kutúry program spestrilo vystúpenie detského folklórneho súboru Rozmarín

EMÓCIAMI

na staré časy, a že budem o siedmej večer doma. Veľký záujem o podujatie ma naozaj prekvapil. Keď sa však nad tým zamýšľam, tak vlastne každý z nás má tak trochu v srdci spomienky na uplynulých tridsať rokov, no nie? Každý z nás má aj svoj pohľad na spolok, na jeho existenciu či význam. Pre mňa je Rakúsko-slovenský kultúrny spolok miestom, kde sa stretávajú rozdiely, rozličnosti a rôznorodosti. Miestom, kam prichádzajú ľudia, ktorým Slováci v Rakúsku nie sú ľahostajní. Aj mladá generácia raz vyrastie a s určitým vekom sa začnú vynárať otázky: Kto som? Kto boli moji rodičia? Odkiaľ sú, čo zažili a prečo sme „zakotvili“ práve tu, v Rakúsku? Kam idem a čo chcem raz dať ja mojim deťom do „vienka“? Niektorí z nás to možno vyriešia po rakúsky – že je to všetko EGAL. No tí druhí si zasnene povedia: Chcem, aby moje deti tiež vedeli, čo je napríklad čučoriedka...

Pozvanie na slávnostné podujatie prijali aj vzácní hostia: mimoriadny a splnomocnený veľvyslanec Slovenskej republiky v Rakúsku Juraj Macháč s manželkou, ktorý sa nám na začiatku večera prihovril a vyzdvihol naše dobré vzťahy a dobrú vzájomnú spoluprácu. Pozvanie prijal aj 1. tajomník Veľvyslanectva SR v Rakúsku Igor Skoček, konzul Peter Ilčík a riaditeľka Slovenského inštitútu vo Viedni Viera Polakovičová.

Slováci v Rakúsku sú jednou zo šiestich uznaných národnostných skupín. Udržiavame, samozrejme, intenzívne kontakty aj s ostatnými národnostnými skupinami a ich spolkami. Na naše podujatie prišli aj

Populárny spevák Pavol Hammel rozospieval celé publikum

Deti z Rozmarínu sa predviedli aj v hre na fujare a píšťalkách

Prítomným sa prihovril aj slovenský veľvyslanec v Rakúsku Juraj Macháč

Plné hľadisko vo Freie Bühne

Pavol Hammel odovzdal symbolické ceny RSKS Anne Hrabovcovej, Heinzovi Tichemu a Antonovi Hrabovcovi (zľava doprava). Asistoval mu Vlado Mlynár (vpravo).

zástupcovia z dvoch strešných organizácií. Predseda Viedenskej pracovnej skupiny pre otázky národnostných menšín (Wiener Arbeitsgemeinschaft für Volksgruppenfragen – Volksgruppeninstitut – ARGE) Dr. Heinz Tichy, ktorému sme udelili jedno z našich ocenení osobnostiam. Dr. Tichy pracoval dlhé roky ako zodpovedný úradník na Úrade spolkového kancelára (Bundeskanzleramt – BKA) a zároveň nás, Slovákov v Rakúsku, podnecoval a podporoval v snahe pri uznaní za národnostnú skupinu. Musím povedať, že nepoznám ani jedného Rakúšana, ktorý – bez toho, že by mal priame menšinové korene, venoval tejto problematike toľko času a elánu. Aj keď v súčasnosti Dr. Tichy vykonáva už inú funkciu v svojej dobrovoľnej práci v rámci ARGE, naďalej každú voľnú chvíľu venuje tomu, aby so svojím tímom hľadal riešenia pre aktuálne problémy menšín. Jeho návrh obsahovej orientácie novelizácie zákona pre národnostné skupiny je z môjho hľadiska cesta, ktorou by sme mali ísť (v ďalších Pohľadoch sa budeme tomuto návrhu bližšie venovať).

Druhou strešnou organizáciou, ktorá zastupuje záujmy národnostných skupín, je Rakúske centrum národnostných skupín (Österreichisches Volksgruppenzentrum – VGZ). Na slávnostnom podujatí pri príležitosti oslavy založenia Rakúsko-slovenského kultúrneho spolku sme privítali aj jeho generálneho tajomníka Huberta Mikla.

Celým večerom nás na pódiu sprevádzala šarmantná Petra Beňovská, ktorá v mene RSKS privítala hostí i plné hľadisko. Spomenula si tiež na slová slovenskej pesničky, ktorú sa kedysi naučila ako dieťa, a keď diváci začali s ňou spievať, mnohým sa v očiach zaleskla slzička. Celé podujatie sa tak nieslo v dojemno-slávnostnej atmosfére, v ktorej sa miešali spomienky, emócie a kultúrne zážitky.

Predseda Rady slovenskej národnostnej skupiny pri Úrade rakúskej vlády Vlado Mlynár a predsedníčka Rakúsko-slovenského kultúrneho spolku Ingrid Konrad zaspomínali spoločne na začiatky spolku, na entuziazmus, ktorý jeho založenie sprevádzal, ako aj na tých, ktorí už, žiaľ, okružle výročie s nami oslavovať nemohli.

V každej etape nášho spolku sa naši ľudia, ktorí ho výrazne obohatili a aj po rokoch mu zostali verní. Tých sme chceli osobitne vyzdvihnúť a udelili sme im cenu za ich zaangażovanosť. Práve v týchto chvíľach sa prejavili veľké emócie, keď na pódium

vystupovali tí, ktorí sa o založenie i poslanie spolku a následné rozprúdenie jeho činnosti najviac zaslúžili. Aj keď sa viacerí z nich museli opierať o paličku alebo o rameno mladších kolegov, u všetkých – duchom ešte čulých – sa dala pozorovať radosť z toho, že dodnes, i keď v inej podobe, pretrváva to, do čoho kedysi investovali toľko svojho voľného času. Dokazuje to fakt, že spolkov pokračuje vo svojej činnosti už tri desiatky rokov. Osmich „zaslúžilých“ členov a osobností sme si mimoriadne ocenili – ako spomienku na túto udalosť dostali symbolickú cenu – sklenené ťažidlo s vybrúseným logom nášho spolku.

Petra Beňovská (vpravo) ďakuje riaditeľke Freie Bühne Michaelae Ehrenstein za dlhoročnú spoluprácu

Ocenená dámska trojica (zľava): Ľubica Macura, Helena Steiner a Edith Veith

Husľový virtuóz Peter Michalica

Medzi ocenených patrili aj Monika Valo (vľavo) a Vilma Zúbek

Túto cenu sme udelili **Tonkovi a Aničke Hrabovcovcom**, ktorí sa vystriedali na poste predsedu spolku v prvých rokoch jeho existencie. Nakoniec boli aj spolu so synom Petrom dlhé roky stotožnením a vizitkou Rakúsko-slovenského kultúrneho spolku.

Ocenili sme si aj **Vilmu Zúbek**, ktorá doteraz nevynechala žiadne naše podujatie, dlhé roky nám svojimi tortami prispievala nielen do plesovej tomboly, ale rozmaznávala nás aj inými svojimi dobrotami. Manžel Vilmy – Karol Zúbek, bol dlhoročný pokladník nášho spolku, účtovné knihy viedol tak svedomito ako celé desaťročia svoj malý obchod na ovocie a zeleninu.

V tejto funkcii neskôr pokračovala **Lubica Macura**, ktorá takisto viedla náročné finančné záležitosti spolku s prehľadom a so zodpovednosťou, za čo sme sa jej tiež poďakovali týmto symbolickým ocenením.

Edith Veith nám dlhé roky vypomáhala na sekretariáte, ale hlavne – vďaka jej nadšeniu a dlhoročným kontaktom s osobnosťami slovenského kultúrneho a spoločenského života – sa nám podarilo za posledných pätnásť rokov výrazne obohatiť a skvalitniť ponuku kultúrnych programov.

Ocenili sme aj **Moniku Valo**, ktorá bola dlhé roky aktívnou členkou výboru a organizovala mikulášske detské predstavenia, nikdy nie v prvom rade, ale skromne v úzadí – a treba povedať, že takí členovia nás držia, to sú tí, ktorí nečakajú, ale priložia ruku k spoločnému dielu.

Medzi ocenenými bola aj **Helena Steiner**, ktorá „na zelenej lúke“ založila detský spevácky a tanečný folklórny súbor Rozmarín pri RSKS. Jeho malí tanečníci a speváci už vystupovali nielen na rakúskych a slovenských pódioch, ale aj inde v zahraničí a svoje kvality predviedli prítomným divákovi aj v rámci slávnostného večera.

Cenu dostal aj už spomínaný **Dr. Heinz Tichy**, ktorý vo svojej ďakovnej reči prekvapil prítomných svojou milou slovenčinou.

A napokon bola cena pripravená aj pre slovenského farára **Pavla Dubovského**, ktorý popri svojej zodpovednosti za slovenskú duchovnú službu bol aj šéfredaktorom nášho časopisu Pohľady. Pavol Dubovský sa, žiaľ, pre chorobu nemohol na podujatí zúčastniť a prevziať si cenu osobne.

Za dlhoročnú spoluprácu najmä pri organizovaní divadelných predstavení sme sa aspoň kyticou kvetov poďakovali

Známa rakúska herečka Erika Pluhar číta zo svojej knihy

Symbolická cena Rakúsko-slovenského kultúrneho spolku

aj riaditeľke Divadla Freie Bühne Wieden Michele Ehrenstein.

Na slávnostnom večere sa ako čestná hostka zúčastnila aj známa rakúska herečka a speváčka Erika Pluhar, ktorá pútavo prečítala esej zo svojej knihy. V niekoľkých blokoch vystúpil detský folklórny súbor Rozmarín s ľudovými tancami a hrou na fujare a píšťalkách. Svoje umenie predstavil prítomným aj slovenský husľový virtuóz Peter Michalica, ktorý nielenže famózne zahral náročné skladby, ale poprezrádzal o nich aj rôzne zaujímavosti. Záver podujatia patril populárnemu slovenskému speváckovi Pavlovi Hammelovi, ktorý svojimi známymi hitmi rozospieval celé publikum. Pri niektorých chytlavých refrénoch sa zapojili dokonca aj rakúski hostia. Pesničky Pavla Hammela vo mne vyvolali presvedčenie, že by sme v tejto príjemnej atmosfére a pohode mohli pokračovať ešte celé hodiny...

Pri malom bufete a pohárikovi vína sme ešte dlho spomínali a robili si žarty pri predstave, ako budeme my – terajší aktívni členovia výboru – vyzeráť o ďalších tridsať rokov, či si ešte niekto spomenie na tento večer plný radosti a emócií, či ešte bude vôbec existovať spolok a či nám niekto za naše snaženie pošle aspoň virtuálnu kyticu alebo sa stretne vo virtuálnom divadle, kde budeme pod rôznymi pseudonymami spoločne spievať Hammelovu pesničku „Mladosť“? Kto vie?

Na podujatí bol prítomný aj tím ORF z Redakcie vysielania pre národnostné skupiny, ktorý zozbieral veľa materiálu pre svoje vysielanie – príspevok bude odvysielaný v televízii ORF 2 19. 12. o 13:30. Následne sa bude dať pozrieť na internete v televíznom archíve. ■

Ingrid Žalneva

DVA FAREBNÉ

SAŠA A ALEXANDRA MAKAROVÉ

Slovenská maliarka Saša Makarová pochádza z Košíc. S jej menom som sa prvýkrát stretla v kalendári nášho spolku v roku 2009. Kalendár sme vtedy venovali slovenským výtvarníkom pôsobiacim v Rakúsku. Počas dvoch mesiacov nás z jeho stránok pozorovali výrazné ženské postavy s prenikavým pohľadom. Ich autorkou bola Saša.

Fotografie: Andrea Peller a archiv Saše Makarovej

Saša Makarová vo svojom ateliéri

Naše prvé osobné stretnutie sa uskutočnilo na 13. plese viedenských Slovákov v roku 2010. Predchádzala mu intenzívna mailová korešpondencia, z ktorej sa hneď dal vytušiť rezký temperament tejto maliarky. Saša vtedy venovala svoj obraz ako jednu z hlavných cien do tomboly a šťastnému výhercovi svoje dielo aj osobne na plese odovzdala. Odvtedy som začala viac vnímať prítomnosť tejto sympatickej maliarky na rakúskej umeleckej scéne. V máji t. r. som sa zúčastnila na otvorení jej výstavy vo Viedni a pri tej príležitosti som s radosťou prijala pozvanie do jej viedenského ateliéru. Začiatkom septembra som teda prekročila prah farebného sveta Saše Makarovej, plného intenzívnych farieb – nielen na obrazoch, ale aj na niekoľkých maliarskych paletách, rozhádzaných po ateliéri, a tiež na stenách, ktoré plnia funkciu maliarskeho stojanu. Saša na ne zavesí plátno, a keď začne naň nanášať farby, kvapky zo štetca

rozprskané po stene ostávajú ako náhodní svedkovia ďalšieho sna, ktorý sa rodí na obraze... Pri pohľade na rozmaľované obrazy sa nemôžem ubrániť dojmu, že napriek výraznej pestrosti niektoré farby dominujú...

„Áno, mám teraz také fialovo-tyrkysové obdobie... Farby sú výrazom toho, čo momentálne prežívam, ako sa cítim. S pribúdajúcimi rokmi začínam vo svojom živote „viac upratovať“ – to znamená: redukovať nepodstatné a zachovávať si to, čo má pre mňa význam. A tak – rovnako ako v živote – redukujem aj farby...“

Pochádzate z rodiny košického maliara Štefana Makaru. K rozhodnutiu stať sa maliarkou ste dospeli z vlastného vnútorného presvedčenia, alebo vás ovplyvnil otec?

„Môj otec zasvätil svoju tvorbu zemlínскеj krajine. Svojimi obrazmi chcel ukázať, že aj táto časť Slovenska môže byť umelecky zaujímavá rovnako ako naše hory. Táto krajina očarila aj maliara francúzskeho pôvodu Teodora Moussona, ktorý dokonca získal prívlastok „maliar zemlínскеho slnka a ľudu“. Môj otec – ako mladý chlapec – bol jeho žiak. Samozrejme, že ma otec a jeho tvorba do určitej miery ovplyvnili. Keď išiel maľovať do prírody, brával ma so sebou. V plenéri sme zostávali dovtedy, kým obraz nedokončil. Už od detstva som chcela byť maliarkou. Pamätám si, aká som bola nadšená, keď mi otec doniesol z Ruska ružovú farbičku. Taký odtieň sa vtedy u nás nepredával!“

Takže ste začali študovať na Vysokej škole výtvarných umení v Bratislave. Ako ste sa potom dostali do Viedne?

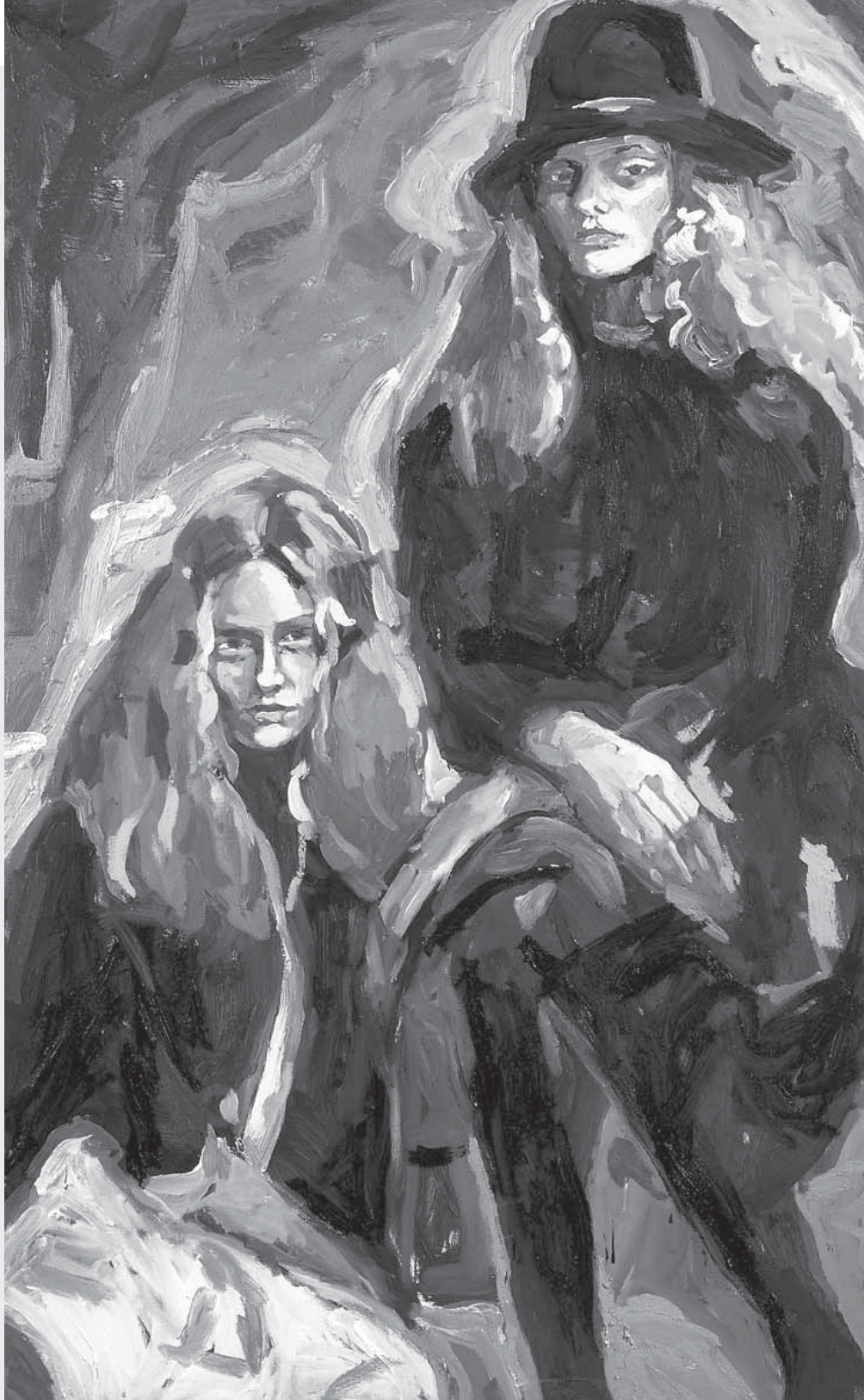

SVETY

„Ako to už v tých časoch chodilo, nemohla som celkom študovať to, čo som chcela. Prijali ma na reštaurátorstvo. Škola mi však dala veľmi dobré základy napr. na maľbu aktu alebo rôzne techniky... Keď som začala študovať vo Viedni, toto sa tu už ledva vyučovalo! Po otvorení hraníc sa stará generácia maliarov (Jozef Jankovič, Adolf Frohner, Alfred Hrdlička a i.) rozhodla podporiť nadaných študentov zo Slovenska, a tak som dostala štipendium na Vysokej škole úžitkových umení v rakúskej metropole. Študovala som práve pod vedením rakúskeho maliara, grafika, profesora Adolfa Frohnera, ktorý bol aj nadšeným socialistom a veľmi sa tešil, že sú otvorené hranice. Zatiaľ čo v Bratislave prevládala klasická výučba, tu vo Viedni som mohla rozvíjať kreativitu a voľné myslenie.“

Ako privítala Viedeň mladú, talentovanú maliarku zo Slovenska, ktoré sa ešte otriasalo zo svojej komunistckej minulosti?

„Musím sa priznať, že začiatky naozaj neboli vôbec také ružové ako farbička, ktorú som dostala kedysi dávno od otca. Totiž neprišla som do Viedne sama, ale so 4-ročnou dcérou Alexandrou! Neovládala som poriadne nemčinu, často som si musela vytrpieť narážky týkajúce sa krajiny, z ktorej pochádzam... V tom čase mali Rakúšania ešte poriadne skreslené predstavy o tom, ako sa žilo za železnou oponou, my z Východu sme boli pre nich veľkým ohrozením! Ale neuzdala som sa, nič iné mi ani neostávalo, po večeroch som sa učila nemčinu, trpela a čakala, kedy sa to konečne zlepši. Lebo ja stále verím tomu, že všetko negatívne sa niekedy skončí a po búrke vyjde zase slnko. No a pomohol mi – zrejme aj talent, ako všetci hovoria, ale hlavne to bola motivácia, že musím a chcem niečo dokázať.“

Wenn die Blicke fangen könnten (Keby sa dali pohľady zajať)

Od tých čias sa toho veľa zmenilo. Saša sa stala uznávanou maliarkou, svoje práce vystavovala nielen vo Viedni, ale aj v Nemecku, Taliansku, Srbsku a USA. Rakúsky maliar Christian Ludwig Attersee o nej povedal: „Beim Betreten von Makarovas ‚Bühnen‘ führt sie uns in phantastische, dem Betrachter entgegentaumelnde Farbnovellen; über all dem schwebt eine geheimnisvolle Unruhe. Linie und Klang, Farbe und Dichtung vertreten Stimmungen und Gedanken einer sehr persönlichen Sicht der menschlichen Begegnungen, gemalt mit eigenständiger Handschrift und der ihrem Werk anhaftenden Neigung zum Expressiven.“ (október 2007)

Vo Viedni žijete už vyše dvadsať rokov. Cítite sa ako Slovenka alebo ako Rakúšanka?

„Som Slovenka a zároveň rakúska občianka s menom, ktoré má mäkkéň na písmene S. Spočiatku mi meno všelijako komolili, ale teraz už väčšinou vedia, ako to treba čítať. Aj napriek tomu, že už tak dlho žijem vo Viedni, ešte vždy v sebe cítim „to slovenské“, to nikdy neprestane, môžeme rozprávať o integrácii, koľko chceme, avšak to, kde sme sa narodili a to, čo sme v detstve dostali do vienk, to nás sprevádza po celý život, nikdy to z nás nezmizne. Musíme byť na to pyšní a nebať sa konfrontácie v živote. Dokonca aj ženy na mojich obrazoch majú často

slovanské črty a rada sa tiež vraciam k našim rozprávkam. Človek si stále nosí v sebe či so sebou svoju identitu. Prostredie, v ktorom sa narodil a vyrastal, ho poznamenáva na celý život. Prekáža mi, keď sa niekto za to hanbí. Žiaľ, často som to zažila, niekedy som prekvapená, koľko Slovákov tu máme a koľko sa ich k tomu nepriznáva.“

Precestovali ste veľa krajín, najmä exotických ako Nepál, Čínu, Irán, Vietnam, Barmu... Čo vám prináša návšteva takýchto krajín?

„V prvom rade je to pre mňa útek od jednotvárnosti. Svet v týchto krajinách vnímam očami maliarky, fascinuje ma jeho farebnosť, ktorá je taká odlišná od európskej kultúry. Počas mojich ciest rada nakupujem keramiky, koberce a iné textilie, ale hlavne etnošperky. Drahé klenoty v luxusných predajniach ma neoslovujú. Radšej vyhľadávam autentické veci, ktoré sa stotožňujú s príslušnou krajinou, s ľuďmi, ktorí ich tam vyrobili. Tieto reálne predmety zvyknem potom vkomponovať do mojich obrazov.“

Naozaj, keď sa človek lepšie zadíva na obrazy rozvešané v ateliéri, objaví napríklad na jednom malú sošku, ktorá tu tiež stojí na polici, a na ďalšom zas exotickú masku, ktorá sa škerí na vedľajšej stene. Na obrazoch Saše Makarovej však jednoznačne dominujú ženy – výrazné ženy v rôznych podobách: niektoré majú krídla, iné zas vyzerajú ako sfingy, sú zasnené alebo nás prebodávajú prenikavými očami.

Prečo sú hlavnými postavami vašich obrazov ženy? Malujete samu seba, resp. sú medzi namaľovanými postavami aj iné reálne osoby?

„Určite je to preto, že ja sama som žena. Žena, ktorú stvárnujem a ktorej dávam život na obrazoch, pocity, celá tá emocionálnosť,

s tým všetkým sa viem ľahšie stotožniť. Nedokážem sa cítiť ako muž. Iné je však, keď chcem na plátne ukázať určitú situáciu, vtedy si poslúžim, podobne ako spisovateľ alebo divadelný režisér, postavami, z ktorých každá hrá svoju rolu.“

V roku 2009 ste prispeli do nášho spolkového kalendára. Podieľali ste sa aj na iných podobných projektoch?

„Rakúski Slováci, ale určite aj iní naši krajanovia, ktorí v minulosti navštívili Viedeň v predvianočnom období, poznali tradíciu radničného adventného kalendára. Každý večer až do Vianoc sa otvorilo jedno okienko tohto kalendára, ktorý „visel“ na tunajšej radnici. V okienkach sa postupne objavovali obrazy súčasných rakúskych výtvarníkov, ktoré si mohli zakúpiť rôzne inštitúcie a výťažok z ich predaja išiel na konto charitatívnej akcie Licht ins Dunkel (Svetlo do tmy). Aj ja som mala niekoľkokrát tú česť predstaviť v rámci tejto zvláštnej galérie svoje dielo širšej verejnosti. Ved' na obrad otvorenia okienka sa pred radnicou vždy zišlo veľa návštevníkov a vysielalo sa to aj v televízii. Dvakrát bol môj obraz dokonca ten najväčší, ktorý sa otvoril až na Štedrý večer. Lenže pre finančné spory medzi organizátormi už dva roky okienka na radnici ostávajú pozatvárané... a žiaľ, budú aj naďalej. Škoda, bola to pekná akcia. Pokiaľ ide o iné kalendáre, bola som prvou ženou-maliarkou v Rakúsku, autorkou reprezentačného kalendára s portrétmi žien, ktorý pre Európu vydal Master Card. Ale takisto pravidelne prispievam aj na projekty rôznych nadácií, napríklad pre bezdomovcov, ženy v Afrike a pod.“

Patrite k úspešným súčasným maliarkam. Vaše obrazy kupujú osobnosti z politických a spoločenských kruhov, veľkú zberku vlastní Strabag Bau Holding, Národná rakúska banka, mesto Viedeň, niekoľko

vašich diel visí u rakúskej ministerky kultúry Claudie Schmiedt v budove ministerstva na Minoritenplatz, ako aj v rôznych nadáciách. V Berlíne vás zastupuje Galéria Friedmann-Hahn a vo Viedni galéria Ernsta Hilgera, kde sa konala aj májová výstava. Je naozaj sympatické, že popri všetkých vašich úspechoch prispievate svojím umením aj na dobročinnosť. Okrem adventného kalendára na viedenskej radnici spomeňte ešte podujatie pre členov Klubu umeleckých zberateľov pri Viedenskom Červenom kríži v júni tohto roku.

„Išlo o litografiu, 70 originálnych grafičiek, pričom každá bola iná. Táto séria vznikla v spolupráci s Druckwerkstatt Kurz Zein, ktorí už pracovali s mnohými významnými maliarmi, ako sú Nitsch, Reiner a pod. Všetci, ktorí si grafiku kúpili, prispeli tak na činnosť Výskumného ústavu Červeného kríža.“

V roku 2013 sa budú Košice prezentovať pred svetom ako Európske hlavné mesto kultúry. Ako rodáčku z Košíc vás vymenovali do čestnej funkcie veľvyslankyne projektu EHMK. Čo bude vlastne vašou úlohou?

„Najprv by som rada povedala, že toto nie je môj prvý projekt s Košicami. Už v minulosti som sa spolupodieľala na akcii s názvom „Portraits in the City... iné ako všetky“, počas ktorej som vystavovala 19 obrazov. Sedemnást' z nich som vtedy namaľovala špeciálne pre tú výstavu. Okrem mňa sa na podujatí zúčastnili aj iní významní rodáci z Košíc – režisér Gejza Dezorz a módna dizajnerka Lujza Flešár Kafka. Ani teraz som nemusela dlho rozmýšľať, či prijmem ponuku stať sa veľvyslankyňou projektu EHMK. Lakonicky by sa dalo povedať, že mojou úlohou bude šíriť dobré meno Košíc, propagovať mesto Košice na Slovensku i v zahraničí, hlavne tu v Rakúsku, a zúčastňovať sa na rôznych podporných podujatiach k tejto akcii. Uvažuje sa aj o výstave mojich obrazov v novozrekonštruovanej synagóge v umeleckej štvrti Zvonárka, ktorá bude otvorená v rámci projektu EHMK. Viem, že okrem mňa navrhli do projektu aj iných významných rodákov, napríklad spisovateľa Dušana Šimka žijúceho vo Švajčiarsku, operného speváka Štefana Margitu žijúceho v Prahe, ďalej tiež newyorského choreografa Pavla Zuštiaka, ako aj filmového režiséra Juraja Jakubiska, ktorý žije v Prahe, ale tiež pochádza z Košíc.“

Saša Makarová je matkou dvoch dcér. Sedemročná Larisa rada spieva, staršej Alexandre (1985) učaroval film. Keďže aj ona bola prítomná na našom stretnutí v ateliéri, položila som jej tiež niekoľko otázok. Jazykovú bariéru sme prekonávať nemuseli, Alexandra výborne rozpráva po slovensky napriek tomu, že väčšinu svojho života prežila v Rakúsku.

Čím ti učaroval film, že si sa rozhodla pre jeho štúdium?

„Môj prvý silný zážitok z tejto oblasti bol Jakubiskov film *Sedím na konári a je mi dobre*. Bola som ešte malá a hoci som mnohým veciam nerozumela, ten film ma fascinoval. Doslova ma to vzalo, možno aj preto, že už od malička mám v sebe akúsi melanchóliu.“

Pokiaľ viem, nebolo to tvoje jediné „stretnutie“ s týmto známym slovenským režisérom...

„Nie, videla som aj Perinbabu... (smiech) Ale nie, vážne – v roku 2010 som napísala pánovi Jakubiskovi list, že by som o ňom chcela nakrútiť dokumentárny film. Nasledovalo stretnutie v Prahe, aj s producentom a scenáristom, a dohodli sme sa na spolupráci. Keď sme potom znovu prišli do Prahy, pán Jakubisko nás vyzdvihol na stanici, zaviezol nás do svojho domu, vpustil do svojich privátnych sfér, boli sme s ním v podstate 24 hodín, sprevádzali sme ho aj na filmovom festivale v Karlových Varoch, všetko nám dal k dispozícii, aj svoje filmy, a dokonca nám sám chystal desiatu! Momentálne máme v nakrúcaní pauzu, z rôznych dôvodov, ale verím, že projekt dokončím. Mal by to byť 60-minútový portrét.“

V lete si sa dostala do „mekky“ európskeho filmu, do Cannes. Ako mi prezradila tvoja mama, nebola si tam náhodou...

„Výletu do Cannes predchádzal Filmový festival Max Ophüls Preis pre mladých filmových tvorcov z Nemecka, Rakúska a Švajčiarska, kde z tisíc filmov vyberú dvadsať. Poslala som tam svoj prvý strednometrážny film *An einem anderen Tag* (V jeden iný deň) a vôbec som nerátala s tým, že bude úspešný. O to väčšiu radosť som mala potom! Film sa dostal do Short Film Corner v Cannes,

kde zase z vyše 1200 diel vybrali štyridsať do sekcie „oblúbených filmov“. Tento výber pozerajú najmä kritici i producenti. Môj film sa tam dostal tiež, je to pre mňa fantastický pocit, lebo viem, že to otvára dvere do budúcnosti, že je to „vstupenka“ do sveta hraného filmu...“

Môžeš nám prezradiť, o čom film je, ako si sa na jeho tvorbe podieľala ty a kde si ho záujemcovia môžu pozrieť?

„Je to príbeh zo súčasnosti. Šestnásťročná Dana žije so svojou mamou a nevlastným otcom. Matka ale odíde z domu, Dana a otčim sa snažia vyrovnáť s touto novou skutočnosťou, pričom sa dostanú do bezprecedentnej situácie... Sama som spoluautorou scenára, režisérkou a aj producentkou. Vo filme hrajú Andreas Patton, Melanie Mezzina, Ariane Swoboda, Béla Baptiste a Oswald Fuchs. Ak by si chcel niekto film pozrieť, môže si kliknúť na: <https://www.facebook.com/AneinanderenTag>.

Mimochodom, v októbri sme nakrútili ďalší krátky film *Als die Bienen verschwanden* (Keď zmizli včely), aj tento sa dá pozrieť na internete na stránke: <https://www.facebook.com/diebienen>.“

Vo Viedni študuješ réžiu v poslednom ročníku na súkromnej Film College. Čo potom? Hollywood?

(Smiech) „Nie, veď Rakúsko je dobré, na festivaloch sa mu venuje značná medzinárodná pozornosť! Najprv však musím nakrútiť svoj záverečný film, ktorým ukončím štúdium. Mám viacero nápadov, ale ešte nemám konkrétny scenár.“

Vedela by si si predstaviť nakrúcať film zo slovenského prostredia?

„Určite áno! Myslím, že každý emigrant sa vracia ku svojim koreňom, či v maľbe alebo vo filme. Vo svojom *Erstlingsfilm/Debütfilm/Spielfilm* by som rada spojila tieto dve, pre mňa také dôležité krajiny. Možno v rámci nejakého príbehu o podobnej situácii, v akej som ja prišla pred rokmi do Viedne. Pokiaľ ide o Slovensko, mám v hlave niekoľko tém, ktoré by mohli byť internacionálne zaujímavé. Napríklad rómska problematika – ľudia v Rakúsku sa ma stále vypyávajú, ako to na Slovensku naozaj je, ako naozaj Slováci vnímajú svojich rómskych spoluobčanov... Mňa zaujímajú príbehy ľudí, rozdielne životy v rôznom prostredí. Emócie sú všade rovnaké, ale okolie je iné... Chcela by som túto problematiku raz spracovať z iného pohľadu, než ako sa ukazovalo doposiaľ – len sídliská, prostitútky, smutní ľudia na uliciach a podobne.“

Hovorí ti mama do tvojho filmovania a ty zas do jej maľovania?

„Pravdaže hej! Posudzujeme si navzájom naše práce – nielen keď sú hotové, ale aj v procese tvorby, vtedy sa aj hádame – každá to vnímame z iného pracovného prostredia a na základe svojich vlastných pocitov.“

Svet tvojej mamy je plný farieb. Aký je ten tvoj svet?

„Samozrejme, že obe máme svoje farebné svety! Ibaže je to ako „zwei paar Schuhe“ - jej práca je z určitého hľadiska ťažšia, pretože je v nej, teda v tom svojom farebnom svete, stále sama. Zatiaľ čo ona musí bojovať sama so sebou, film je tímová práca. Keď napíšem scenár, začína sa s nakrúcaním a strihaním, mám vždy okolo seba okruh ľudí, s ktorými spolupracujem. A ešte pokiaľ ide o farebnosť toho môjho sveta, môžem povedať, že každý príbeh si vyžaduje osobitý štýl, ku každému príbehu sa hodia určité obrázky. Môžeme to povedať aj tak, že svet v mojej myšli je pestrý a fascinujúci, ale čo z toho napokon vo filme vznikne, to sa ešte uvidí...“

Ďakujem za rozhovor a obom vám prajem veľa tvorivých nápadov a úspechov! ■

Ingrid Žalneva

KOŽUCHY • OPASK

Keby sa niekto opýtal, čo je najtypickejšou súčasťou slovenského ľudového kroja, mužského i ženského, určite by vo väčšine odpovedí zaznelo slovo krpce. Mali ste aj vy už niekedy na nohách túto mäkkú obuv z kože? Viete vôbec, ako sa krpce obúvajú? Ak si myslíte, že nohu jednoducho nasuniete do krpca, do jednej ruky chytíte jeden kožený remienok, druhý zas do druhej ruky, potom remienky niekoľkokrát cez seba prekrížite a napokon zaviazete, tak ste na omyle! Originálny slovenský krpce má totiž remienok len jeden!

Fotografie: Ingrid Žalneva a archív Štefana Hukela

Opasok s prackami

*Kukulienka, kde si bola, keď tá tuhá zima bola?
Hajaja, kukuku, sedela som na buku.
Sedela som na tej lávce, kde Janičko krpce láce.
Hajaja, kukuku, sedela som na buku.*

Ako si teda poradiť s krpcom, z ktorého trčí len jeden kožený remienok? Za odpoveďou na túto otázku sme sa na konci leta vybrali do rázovitej obce Stožok na Podpoľaní, kde žije ľudový výrobca Štefan Hukel. Už takmer tri desaťroky rokov sa venuje nielen výrobe krpcev, ale aj opaskov, kožúškov a kožuchov či iných predmetov z kože. Ľudovým kožušníctvom a jeho premenami vo vybraných lokalitách Podpoľania sa zaoberal aj vo svojej bakalárskej práci, ktorú obhájil v tomto roku na Univerzite Konštantína Filozofa v Nitre. Boli sme teda naozaj na správnej adrese.

Štefan Hukel vo svojej dielni

Koža – jeden z najstarších materiálov

Odievanie patrí k základným ľudským potrebám. Ešte pred tým, než sa človek naučil tkať textilné látky, zhotovoval si odev z kože zvierat, ktoré choval alebo ulovil. Surový materiál však rýchlo podliehal skaze, navyše – aby bola koža nielen dostatočne trvanlivá, ale aj poddajná, museli sa ľudia naučiť kožu upravovať. Spočiatku to bolo len jednoduché sušenie na slnku a vzduchu. Proces musel prebiehať rovnomerne a pomaly, pri prudkom sušení totiž koža stráca svoju pružnosť. Neskôr sa začali kožu natierať tukom alebo vystavovať účinkom dymu. Takto upravené kožené výrobky – topánky, vrchný odev i čiapku mala na sebe aj známa ľadovcová múmia Ötzi, čo potvrdzuje schopnosť spracovania kože už v dobe kamennej, t.j. z obdobia pred 5300 rokmi. V roku 2008 našli archeológovia v jaskyni Areni I. v Arménsku jednu koženú topánku, ktorá je dokonca ešte o približne 300 rokov staršia! Úprava kože teda patrí k najstarším ľudských činnostiam a bola známa vo všetkých kútoch sveta: odev z kože ako ochranu svojho tela potrebovali Čiňania, Eskimáci, Indiáni, ale aj obyvatelia Stredomoria či Afriky. Územie Slovenska – najmä jeho horské a podhorské oblasti, mali oddávna priaznivé podmienky na chov oviec. Lesy zas boli bohaté na zverinu. Tým sa vytvárali vhodné predpoklady na získavanie koží a kožušín.

Úprava kože

Spracovaním surových koží na useň sa zaoberá garbiarstvo. Najrozsiahlejšiu činnosť pri spracovaní zvieracej kože aj v minulosti vykonávali garbiari, nazývaní tiež koželuhovia alebo grznári, ktorí spracúvali kožu volov, kráv, teliat, koní, oviec, kôz, sviň, ale i psov. Najprv pomocou špeciálneho nástroja (škafa alebo štrík) zostrúhali z koží tie časti, ktoré by hnili. Potom sa kožu upravovali pomocou triesla, vyrábaného z kôry a rôznych častí duba, ale i z kôry

YO•KRPCE TRADIČNÉ VÝROBKY Z KOŽE

Bohato zdobené kožušky z dielne Štefana Hukela

smreka, vrby, smrekovca opadavého, brezy, javora, topola, bazy, jara-biny i liesky, ďalej sa používal tiež popol, vápno, neskôr hlinité soli a soli chrómu. Kože sa namočili do vody s trieslom, kde sa vylúhovali. Podľa použitého triesla získala koža farbu. Nasledovalo sušenie – koža sa musí sušiť vystretá, aby sa čo najmenej stiahla a mala všade rovnakú hrúbku. Kožky sa zvyčajne dávali sušiť na vzdušné, ale tienisté miesta, ako sú humná, pavlače, podstrešné priestory alebo otvorené hospodárske budovy. Najjednoduchším spôsobom sušenia kožík bolo, že ich prikľincovali na drevenú stenu, kôl alebo dvere, prípadne sa v miestach nôžok povypínali drevkami. Nakoniec sa kože natierali lojom alebo masťou, ba i leštili voskom, aby dostali mäkkosť a lesk. Takto spracované kože potom garbiari predávali iným remeselným špecialistom ako materiál na ďalšie spracovanie.

*Fašiangy, Turíce, Veľká noc ide,
Kto nemá kožucha, zima mu bude.
Ja nemám kožucha, len sa tak trasiem,
Dajte mi slaniny, nech sa vypasiem.*

Bez kožucha žiadna svadba!

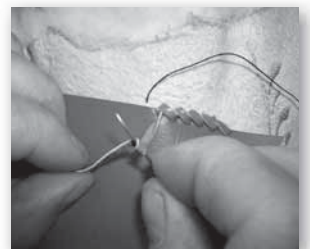
Kožušníctvo (grznárstvo, blanárstvo, kušnierstvo) patrilo k najrozšírenejším remeslám na Slovensku, doklad o košickom kožušničkom cechu z roku 1307 je vôbec najstaršou zmienkou o remeselníckom cechu na našom území. V 18. storočí existovalo na celom Slovensku až 80 kožušnických cechov, ich patrónom bol sv. Ján Krstiteľ s baránkom v náručí, odetý do zvieracích koží. Krátke kožušky, dlhé kožuchy, vesty, čiapky a iné časti odevov sa vyrábali z kožušiny oviec, jahniat, lišok, vlkov a medvedov. Je zaujímavé, že to, čo bolo v dávnej minulosti základnou ľudskou potrebou – odev z kožušiny zvierat, sa postupom času stalo najdrahšou súčasťou oblečenia, a tým zároveň symbolom spoločenského statusu. Na dedine

sa do kožuchov obliekali bohatí gazdovia, ten najkrajší – dlhý, biely, bohato vyšívaný – vlastnil richtár, ktorý si na kožuch dával vyšší aj svoje iniciály. Nezriedka sa kožuchy nosili aj v lete, otočené srstou von. Aby sa nevesta vydávala bez kožuška, bolo takmer nemožné, mladý pár išiel často pred svadbou na zárobky, aby si kožuchy mohli kúpiť alebo aspoň zapožičať. Ako rodinná vzácnosť sa tieto kusy odevu dedili, o čom svedčia zachované testaments a pozostalostné súpisy.

Podľa stehu poznať majstra!

K najznámejším kožušníkom podpoľianskeho regiónu patrili Mikuláš Šufliarsky z Detvy, Martin Šanta z Očovej a Peter Kaľamár z Hriňovej. Súčasnú generáciu zastupuje Lubomír Výboštok a tiež Štefan Hukel zo Stožku, ktorého sme navštívili v jeho dielni, kde nám priamo na svojich výrobkoch poprezrádzal všeličo zaujímavé o tamojších kožuškoch, ktoré vynikajú bohatou výzdobou. Táto vzniká vyšívaním bavlnkami alebo aplikáciou farebných kúskov irchy – holej kože bez vlasu. Techniku práce

používa Štefan Hukel rovnakú ako jeho predchodcovia: nahnedo zafarbuje kožu pomocou choroša (huba – Polyporus squamosus, ktorá rastie na ovocných stromoch alebo na pni orecha), žltú získava odvarom z plodov jelše a tyrkysová farba vzniká tak, že sa koža najprv namočí do octu, potom sa natiahne na medený plech alebo kotel, čím sa stiahne medenka a koža sa zafarbí do tyrkysova. Len červenú farbu nevie získať z prírodných zdrojov, pretože tajomstvo jej výroby si, žiaľ, zobrali starí majstri so sebou do hrobu. Pri zošívaní jednotlivých častí kožuška, ako aj pri jeho výzdobe sa používa trojhranná ihla. Ako hovorí pán Hukel, podľa kvality stehov sa dá spoznať zručnosť kožušníka. Stehy nesmú byť riedke a krivé, ale rovné, rovnomerne a vzhľadne uložené. Najpoužívanejší je irchový steh alebo vlčí zub, ktorým sa lemujú okraje. Ak sa pod steh vkladá úzky pásik inofarebnej kože alebo priadze, čím vznikne plastická kontúra ozdobného motívu, hovoríme o kontúrovacom stehu. Používa sa aj špecifický sirmový steh, keď sa vyšíva priamo koženým pásikom. Najzložitejšou časťou výzdoby je vyšívanie farebnými priadzami, kedysi to museli zvládať sami kožušníci, dokonca po vyučení museli u svojho majstra skladať z tejto techniky praktickú skúšku!

Sirmový steh

*Bol by ten Jánošík, bol by ten bojoval,
keby nebol svoj opaštok na stole zanechal.
Stará baba zvedela, kde on tú silu má,
v tom opasku vybíjanom, čo mu driek objíma.
Do opaska zaťali, žilu v ňom preťali
a milého Jánošíka už aj poviazali.*

Opasok – symbol mužnosti

Z histórie vieme, že muži si pri ťažkých prácach často obopínali odev v páse motúzmi a neskôr tkanicami. Len čo sa zdokonalila výroba kože, popri tkaných pásoch začali používať kožené pásy (čereasy) a remene – opasky. Ich úlohou bolo nielen opásť nohavice a pridržať ich v páse, ale aj ochrániť brušnú časť proti nárazom a pred poranením pri dvíhaní ťažkých predmetov. Slovenské opasky majú svoj špecifický vzhľad, nosili sa prakticky všade, kde si muži obliekali ľudový odev. Valasi ich mali na sebe pri všetkých prácach – pri pasení, dojení, strihaní, ošetrovaní i rezaní oviec. Opasky boli pre nich ochranou proti pruhu i prechladnutiu. Preložená koža vytvárala vpredú kapsu, do ktorej sa dali zastrčiť, a tak uschovať peniaze a iné drobné osobné predmety. Časom sa opasok stal symbolom mužnosti a stavovskej príslušnosti, ale aj akýmsi magickým predmetom, hlavne v súvislosti s legendami o zbojníkoch. Veď aj Jánošík mal svoju nadprirodzenú silu ukrytú práve vo svojom opasku.

Iný kraj, iný opasok!

Ďalšou remeselníckou skupinou, ktorá pracuje s kožou, sú remenári, ktorí vyrábajú nielen opasky, ale aj súčasťi konštruktívnych strojov, ako liace, uzdy, chomúty, zubadlá, ohlávky a opraty, tiež biče a korbáče, kapsy, puzdrá, remenné pásy na zvonky i na cepy, zástery pre mlynárov, tesárov či furmanov a veľa ďalších úžitkových predmetov z kože. Na výrobu opaskov, praciek, spôn a iných ozdobných opaskových prvkov sa neskôr začali špecializovať opaskári. Prvý opaskársky cech bol založený v roku 1643 v Banskej Bystrici a v roku 1790 vznikol v Bratislave celouhorský cech opaskárov. Podľa zemepisných regiónov rozlišujeme niekoľko druhov opaskov. Štefan Hukel' nám vysvetlil, že jednotlivé druhy sa odlišujú svojou šírkou, ako aj počtom a tvarom kovových spôn. Detvianske opasky sú široké 10 – 14 cm, majú 2 – 3 úzke, podlhovasté pracky, na ktorých sú drobné vejáriky. Drobná dekorácia na koži opasku sa vyrába pomocou

Raznice na vytláčanie vzorov

raznic, ktoré si remeselníci sami vyrábajú. Ornamenty závisia od regiónu, ale aj estetického ctenia samotného výrobcu. Dôležité je aj to, či sa pracky pri nosení posúvajú do pravej alebo ľavej strany. Vybíjané opasky nosia hlavne Gorali. Najznámejším typom je však liptovský opasok – ten jánošíkovský, ktorý môže mať šírku až 22 cm a zapína sa tromi až šiestimi podlhovastými prackami. Možno práve preto musel byť Jánošíkov opasok taký široký, aby sa mu do neho pomestila všetka jeho sila...

*Mal som jedny krpce nové,
len bez podešvy,
mal som druhé ešte lepšie,
sa mi rozešli.
A ja na to nič nedbám,
len si vínko popijam,
zahrajte mi, muzikanti,
ešte niečo mám...*

Krpce – jednoduchá obuv našich predkov

Jenaozaj iróniou, že napriek tomu, že sú krpce také typické pre slovenský ľudový odev, informácie o nich na wikipédii nenájdete v slovenčine, ale len v češtine. Krpce sú ručne šité, mäkké, nízke kožené topánky, ktoré nadväzujú na starý typ ovinovacej obuvi u slovanských národov. Nosili ich muži, ženy i deti. Chudobnejší ľud si ich neraz šanoval tak, že cez leto chodil bosý, krpce si prehodil cez plece a len pred kostolom si ich rýchlo obul na nohy. Na Slovensku pretrvali ako obuv pastierov v horských oblastiach až do začiatku 20. storočia. Jednotlivé druhy krpcev sa od seba odlišovali tvarom a výzdobou podľa oblasti, odkiaľ pochádzali, či už to bola

Pomôcky na výrobu krpcev - v popredí srnčí parožok

Orava, Liptov alebo Podpoľanie. Ich výroba nezanikla, veď aj dnes nachádzajú svoje uplatnenie ako krojová obuv pre folklórne súbory, ale aj ako ozdobné predmety. Ako sa krpce vyrábajú, nebolo popísané v žiadnych príručkách a starí majstri tiež neboli veľmi ochotní deliť sa o svoje znalosti s mladou generáciou. Štefan Hukel' preto, aby prišiel na celý technologický postup, musel najskôr rozobrať niekoľko starých krpcev. Na rozdiel od bývalých kožušníckych majstrov nám ochotne výrobu kožených krpcev názorne predviedol vo svojej dielni. Vyrobienie jedného páru mu zaberie približne sedem hodín.

*Bača náš, bača náš,
daj nám dobré krpce,
by ti nebehala
valaška po chrbce...*

Výroba krpcev

Bačovia a pastieri si krpce zväčša zhotovovali sami z hovädzej kože. Krpce najlepšej kvality sa vyrábali z chrbtovej časti volskej kože, menej kvalitné z krčnej časti a z kravskej kože, prípadne zo sár starších číziem. Na zhotovenie treba jeden kus obdĺžnikového tvaru z vyčinennej kože – hladenice, ktorá má hrúbku 2,5 – 3,5 mm. Podľa veľkosti nohy sa čalúnnickým nožom vyreže tvar krpca. Potom sa dlátkami urobia výseky na pretiahnutie kože a šesť dierok na návlaky. Keby sa dierky urobili nejakým moderným dierovačom, nezacelili by sa, t.j. nepriľnuli by ku koženému remienku, ktorý nimi bude prechádzať. Preto pán Hukel' robí dierky do krpceviny pomocou srnčieho parožka! Pomocou raznic sa vytláčia drobné vzory, ktoré sa poskladajú do rôznych ornamentov. Oba rohy takto pripraveného polotovaru sa ohnú k sebe a prepletú tenkým prúžkom z kože. Krpec sa natiahne na kopyto a vyklope gumeným alebo dreveným kladivom. Zadná časť a boky sa vyhnú, prichytia remencami prevlečenými cez dierky a päta sa namočí, aby sa dala ľahšie vytvarovať. Po vysušení sa krpce opäť natiahnu na kopyto a vyklepú do posledného tvaru. Napokon sa hotová obuv ponatiera balzomom alebo olejom na kožu. V minulosti sa používal rybí tuk, ktorý síce zapáchal, ale bol veľmi efektívny. Krpce mohli zmoknúť a nič sa im nestalo. Na izoláciu proti zime a vlhku sa inak do krpcev nosili onuce a rôzne druhy štrikovaných kapcov.

Ako sa obúvajú krpce?

Zhotoveného krpca trčí jeden pomerne dlhý kožený remienok. Tento sa najprv trikrát „obhadzuje“, t.j. obkruca okolo lýtky smerom hore, potom zas smerom dolu, ale len jedenkrát. Remienok sa prevlečie cez dve dierky na zadnej časti tejto obuvi, stiahne a vnútri krpca sa prevlečie dopredu, kde sa cez dve ďalšie dierky krížom „obhodí“. Remienok sa nezaväzuje, iba sa „do strate-na“ popreplieta... Nuž, postup je naozaj dosť zložitý, nečudo, že sa povára, že niektorí jedinci krpce nevyzúvali, až kým ich nezodrali...

*Frajerôčka moja,
sedem bohov tebe,
krpce som si zodrau,
keď som chodiu k tebe...*

Jozef Macura

KLUBOVÝ VEČER SO SOŇOU VALENTOVOU A KATARÍNOU HASPROVOU

Nepamätám si, že by sa niektorá spolková akcia v minulosti začínala modlitbou. Stalo sa tak 27. septembra 2012, keď naše pozvanie prijala herečka pani Soňa Valentová.

Na javisko spolkovvej sály ju uviedla organizátorka kultúrnej akcie pani Edith Veith. Po potlesku, ktorým sme uvítali Soňu Valentovú, nám populárna herečka hneď na úvod zarecitovala báseň Milana Rúfusa Modlitba za Slovensko.

Soňa Valentová neprišla do Viedne sama, sprevádzala ju dcéra Katarína Hasprová. Pred zaplnenou sálou RSKS tak naraz stáli dve generácie slovenského kultúrneho neba – herecká legenda a jedna z najlepších súčasných muzikálových speváčok.

Naši hostia zvyčajne rozprávajú o svojej hereckej kariére, ale z ich spomienok sa neraz dozvieme aj veľa zo súkromného života. Po úvodných slovách sa dalo vytušiť, ktorým smerom sa debata bude uberať. Všetci sme boli zvedaví na počiatočnú hereckú kariéru Sone Valentovej a ako sa vôbec k herectvu dostala. Už od detstva rada recitovala, venovala sa baletu a hre na klavíri. To všetko boli najlepšie predpoklady dať sa na herectvo, s ktorým začala už na strednej škole, a preto sa aj rozhodla po maturite študovať na VŠMU v Bratislave.

Už vyše štyridsať sezón pôsobí v činohernom súbore SND, kde suverénne zvláda postavy tragické, ale aj ťažké psychologické charaktery a neraz pôvabná herečka dokázala, že má aj komediálne vlohy.

Na tomto priestore nemožno vymenovať všetky jej divadelné roly a množstvo filmových postáv, ktoré stvárnila, preto spomeňme aspoň niektoré ocenenia za jej hereckú tvorbu – Cena Janka Borodáča (1970), Zlatý krokodíl za televízne vystúpenia (1975) a titul „zaslúžilá umelkyňa“ (1988).

Hoci vo filme režiséra Otakara Vávru Klavíro na čarodejnici (1969) ju upálili a vtedajšia štátna moc označila samotný film ako protisocialistický a na celé desaťročia ho uzavrela do archívu, predsa vďaka tomuto filmu sa stala navždy nezabudnuteľnou.

Fotografie: Jozef Macura

Soňa Valentová (vľavo) a Katarína Hasprová počas klubového večera

Film vychádza z pravdivých udalostí temnej minulosti zámku Veľké Losiny v Šumperku na severnej Morave. Dej sa odohráva pred 333 rokmi v období, keď už hon na čarodejnice v Európe síce ustával, ale v Českých krajinách ešte stále blčali plamene hraníc.

Mladučká krásna Soňa Valentová stvárnila vo filme Zuzanu Voglickú, farskú kuchárku, jednu zo skutočných obetí.

Tento trest jej bol určený preto, lebo nechcela vypovedať proti farárovi Lautnerovi (hral ho nedávno zosnulý Elo Romančík), ktorého chcel inkvizítor Boblig zničiť,

lebo verejne kritizoval praktiky upaľovania čarodejníc. Pri nakrúcaní filmu prišla na rad scéna mučenia. Réžisér Vávra chcel, aby film pôsobil čo najrealistickejšie, práve preto pre túto časť nakrúcania použili stredoveké zariadenie na mučenie – španielsku čizmu. Nohu odsúdenej zasunuli do oceľových foriem, ktoré postupne sťahovali. Soňa Valentová nám povedala, že po skončení scény ju režisér pochválil za úžasne presvedčivý herecký výkon. Nikto z filmového štábu ale netušil, že podstúpila skutočné muky.

Samozrejme, že sme sa pýtali aj na právku Perinbaba, ktorú pozná každé dieťa. My sme sa ale dozvedeli aj to, že pri jednej scéne sa herečka takmer utopila.

Po zaujímavom rozprávaní z filmového a televízneho prostredia vystriedala na našom spolkovom javisku svoju mamu Katarína Hasprová, ktorá potvrdila svoju poveseľ slovenskej muzikálovej hviezdy. Zaspievala nám piesne z muzikálov Drakula a Jozef a jeho zázračný plášť.

Záver podujatia patril fotografovaniu našich divákov s obomi protagonistkami klubového večera. Takmer všetci diváci odchádzali zo spolkových priestorov aj so vzácnym autogramom umelkyní - matky a dcéry.

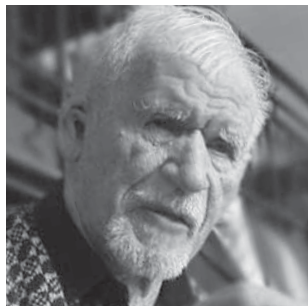
Srdečná vďaka patrí organizátorom kultúrneho večera, ale aj nášmu RSKS, ktorý nám už 30 rokov podobné akcie umožňuje. ■

Známa dvojica prilákala veľa divákov

VEČER V ZNAMENÍ POÉZIE A UMELECKÝCH FOTOGRAFIÍ SPOLKOVÝ KALENDÁR 2013

MILAN RÚFUS

(1928 – 2009)

Milan Rúfus patrí medzi našich najznámejších básnikov a zároveň jeho poézia sa aj najviac prekladá do svetových a iných jazykov. Možno najvýstižnejšie sa vyjadril o Milanovi Rúfusovi iný významný slovenský básnik Daniel Hevier: „Milan Rúfus vošiel do tkaniva spoločnosti aj pre tých, ktorí nečítajú poéziu, ba vôbec nečítajú. Bol z rodu tých, ktorých ostatní samovoľne uctievali, pretože predstavujú podstatu a hodnotu.“ Milan Rúfus veľmi vníma a citlivo hľadá zmysel a podstatu ľudského života. Filozofický potenciál umocňuje jasná štylizácia, dokonalý tvar, presná a prekvapivá metafora s bohatým podtextom, ktoré iritujú hĺbkou videnia do tragicky zauzlených životných pocitov ľudí v dnešnej civilizácii. Vyspieval ambivalentnosť doby, sveta, človeka a ich mnohoraké súvislosti prejavujúce sa v udalostiach, správaní a konaní, pri vnímaní a osvojovaní, ambivalentnosť vnútorného sveta človeka. Hlboko načrel do jeho starostí, bolesti, neistôt, radosti, šťastia i vzdoru. Je to poézia vysokých ideových, morálnych a estetických hodnôt zakotvená v mnohorozmernom priestore ľudského sveta.

Použitý zdroj:

<http://www.litcentrum.sk>

Pri príležitosti 85. nedežítých narodenín Milana Rúfusa – výnimočného človeka a básnika, vydáva Rakúsko-slovenský kultúrny spolok kalendár na rok 2013 s výberom veršov z viacerých jeho zbierok. Tento reprezentatívny kalendár s umeleckými fotografiami Cyrila Čepiššáka sme predstavili na spolkovom večere 29. novembra 2012 v sprievode hudby a poézie.

Cyrila už v detstve očarilo fotografovanie, možnosť zachytiť prostredníctvom objektívu fotoaparátu obraz sveta okolo nás. Aj popri svojom náročnom

V tento večer sme mali možnosť vypočuť si verše básnika, ktorý inšpiroval Cyrila Čepiššáka pri tvorbe jeho fotografií. V podaní Ingrid Žalnevy a Jany Gregor zazneli vybrané básne Milana Rúfusa v slovenčine aj v nemčine. V programe večera v spolkových priestoroch zaznel okrem umeleckého prednesu aj spev. Hudobnú časť programu vyplnili Mária Helienek a Yu Chen. Mária patrí k najmladšej generácii operných spevákov v Rakúsku a jej talent bol ocenený už na viacerých speváckych súťažiach. Svojím podmanivým hlasom si získala aj naše publikum, ktoré si neutíchajúcim potleskom vyžiadalo

povolani lekára si aj tento rok našiel čas a pripravil špeciálnu sériu fotografií inšpirovaných básňami Milana Rúfusa. Jeho verše sú podľa neho veľmi hlboké a citlivo predkladajú základné životné otázky o láske,

niekoľko prídavkov. Na klavíri Máriin spev sprevádzal Yu Chen, ktorý sa narodil v Číne, ale žije už niekoľko rokov vo Viedni. Yu pôsobí ako korepetitor na rôznych operných produkciách, hudobných festivaloch a ako

Hlavní protagonisti klubového večera (zľava): Yu Chen, Ingrid Žalneva, Jana Gregor-Rogler, Mária Helienek, Ingrid Fux a Cyril Čepiššák

pravde, kráse, utrpení a tragike človeka a pomenujú morálne hodnoty ľudského konania. Melanchólia jeho veršov je zachytená aj vo fotografiách, ktoré sú pripravované kombinovanou technikou. Na príprave kalendára spolupracovali aj Andrea Čepiššáková a Zuzana Lettner.

sólový klavirista sa prezentuje na koncertoch a iných podujatiach. Predstavili sa nám výberom diel od viacerých autorov, okrem iného skladbami Mikuláša Schneidera-Trnavského, Antona Dvořáka, ako aj skladbou z operety Giuditta od Franza Lehára.

Zuzana Lettner

„Šťastie spočíva v dosahovaní šťastia, nie v jeho dosiahnutí.“
„Niet izolovanej minulosti, čírej prítomnosti, extra budúcnosti.“

Milan Rúfus

SLOVENSKÝ POKLAD VO VIEDNI

Čaro jesenných prechádzok v nádherne sfarbenej prírode pod vysokým nebom a príjemne hrejúcim slnkom obľubuje azda každý z nás. V nedeľu 14. októbra 2012 sme však žiaru slnečných lúčov vymenili za lesk slovenského pokladu v Umelecko-historickom múzeu vo Viedni. A dobre sme urobili.

Naša sprievodkyňa Janka Gregor-Rogler nás najskôr previedla oddelením egyptológie. Medzi sarkofágmi a asuánskymi stĺpmi sme sa dozvedeli, že ako jeden z prvých popísal egyptské pamiatky a zaznamenal ich vo svojich malbách z polovice 19. storočia, bol Slováč, rodák z Banskej Bystrice Karol Ľudovít Libay. Dostal za to Humboldtovu cenu a zlaté medaily od kráľov aj od sultána.

Naša cesta históriou pokračovala v antickom oddelení. Tu sme sa ocitli uprostred žiarivých karátov zlata a iných drahých kovov a so záujmom sme počúvali Jankin výklad o ceste týchto pokladov z Ostrovian, Čejkova, Beckova, i okresu Michalovce na rakúsky panovnícky dvor do cisárskej klenotnice a napokon do

Fotografia: Ingrid Žalneva

Umelecko-historického múzea. Každý z vystavených predmetov a šperkov z rokov okolo 300 n. l. má svoj vlastný príbeh a nevyčísliteľnú historickú a umeleckú hodnotu, ktorá sa v našich očiach ešte znásobila faktom, že pochádzajú práve z našej rodnej vlasti. V galérii obrazov sme žasli nad umením Tiziana, Rafaela, Caravaggia a čerešničkou na torte bol „Klimtov most“,

odkiaľ sme sa s neskrývaným záujmom vizuálne dotkli talentu rakúskeho maliara Gustava Klimta. Ďakujeme našej sprievodkyňi Janke Gregor-Rogler za sprostredkovanie množstva zaujímavých informácií a už teraz sa tešíme na ďalšiu prehliadku, organizovanú Rakúsko-slovenským kultúrnym spolkom.

Tamara Zajacová

POTULKY PO VIEDNI

Spolok SOVA zorganizoval 22. septembra pre svojich mladých členov prechádzku po historickom centre Viedne.

Hoci Viedeň už poznám a viackrát som absolvovala podobné výlety s mojimi rakúskymi spolužiakmi, tentoraz to bolo zaujímavé preto, že som si všetky informácie a historické fakty mohla vypočuť v slovenčine. Najprv sme sa poprechádzali po starom meste. Sprievodkyňa Petra Bočanová nám porozprávala rôzne príbehy a povesti, ktoré sa viažu na niektoré miesta či monumenty Viedne. Potom sme chvíľu zbierali odvalu a sily na výstup na vežu Dómu sv. Štefana, odkiaľ bol krásny výhľad na celú Viedeň. Po krátkom občerstvení sme sa vydali do múzea voskových figurín Madame Tussaud's. Bola to asi najzaujímavejšia

a najzábavnejšia časť dňa – veď sme si posedeli napríklad pri kávičke s Georgeom Cloonym alebo sme sa fotili s rôznymi hollywoodskymi hviezdami aj so svetoznámymi speváčkami, a stretli sme aj významných politikov a iné slávne osobnosti, či

už zo súčasnosti (Christina Sturmer) alebo z rakúskej histórie (Mária Terézia, Sisi, Mozart a pod.). Škoda len, že sa na výlet prihlásilo málo detí, mohli s nami prežiť príjemnú septembrovú nedeľu.

Katarína Žalneva

Nespresso... What else?

Fotografie: Elena Mandik

Abbey Road v Londýne

Zuzana Lettner

KREATÍVNY ODDYCH

AKO SME
VÝTVARNE
TVORILI
V BAD GASTEINE

Bad Gastein je romantické a historické mestečko asi hodinu cesty autom od Salzburgu, známe svojimi liečivými termálnymi kúpeľmi, krásnou alpskou prírodou, vodopádom pretekajúcim cez stred mesta, ako aj jedinečnou architektúrou v znamení belle époque. Inšpirácia, ktorá vyžaruje z tohto malebného miesta, oslovila už nejedného umelca. V lete sa v starej elektrárni priamo pod hučiacim vodopádom konajú rezidenčné pobyty výtvarníkov vybraných z celej Európy.

Bad Gastein

O jedinečnosti tohto krásneho údolia a vysokohorského prostredia sa presvedčili aj účastníci tvorivého výtvarného stretnutia zo Slovenska a Rakúska. V hoteli Helenenburg sa v týždni od 21. do 29. júla 2012 stretlo 25 záujemcov, ktorých spoločnou rečou bola slovenčina a výrazovými prostriedkami faby.

Pozvánka na vernisáž

Vernisáž v priestoroch hotela Helenenburg

Cieľom pobytu bola voľná maľba v pléneri a výtvarné workshopy, počas ktorých si neprofesionálni maliari a záujemcovia o výtvarné umenie mohli vyskúšať rôzne výtvarné techniky a zároveň hľadať možnosti nových inšpirácií. Pre viacerých z nás to bola tá správna kombinácia aktívnej dovolenky v prekrásnom prostredí Álp s možnosťou tvoriť a vyskúšať si niečo nové pod odborným vedením. K dobrej tvorivej nálade prispelo aj samotné prostredie hotela, ktorý je opradený slávnou históriou, keďže v ňom pobývala už cisárovná Sisi. Súčasní návštevníci hotela oceňujú aj krásny panoramatický výhľad, ktorý hotel ponúka, ako aj blízkosť do centra mestečka, vynikajúcu kuchyňu a veľmi príjemný personál alebo možnosť radónového minerálneho kúpeľa priamo v hoteli.

Počas celého pobytu bola k dispozícii odborná lektorka PaedDr. Katarína Lucinkiewiczová, PhD., ktorá pôsobí na Katedre výtvarnej kultúry Pedagogickej fakulty Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici. Okrem maľovania sa venuje knižnej ilustrácii a textilnej tvorbe a spolupracuje aj s divadlom. Pod jej vedením sme si na workshopoch vyskúšali viaceré výtvarné techniky a jej pútavé rozprávanie o výtvarnom umení nás sprevádzalo počas celého pobytu. Mali sme takisto možnosť konzultovať s ňou našu individuálnu tvorbu.

Na rozcvičenie sme v rámci prvého workshopu objavovali tajomstvo obrazov geometrickej abstrakcie na príklade Slnecných kotúčov od Roberta Delaunayho. S prekvapením sme zistili, že nie je kruh ako kruh a naša predstavivosť a zručnosť je neobmedzená.

V ďalšom tvorivom bloku sme sa priblížili k pestrofarebnému životu a dielu Gustáva Klimta. Podľa zadanej témy si každý vyskúšal namaľovať obraz na základe informácií o umeleckom smere a zachytiť podstatu

obrazu reprezentujúceho daný smer. Každý účastník vytvoril s použitím akrylu jednu časť Klimtovej zasnívanej záhrady. Všetkých prekvapila krása spoločného vzniknutého diela, hoci nikto vopred nevedel, že každý pracoval

Anita Bartos (vľavo) s lektorkou nad obrazom s kruhmi

na obraze s tým istým titulom, ale všetci pomocou metódy tvorivej interpretácie.

Pri workshopoch „biela na bielej“ si všetci uvedomili, že aj z takého jednoduchého a možno na prvý pohľad nie veľmi atraktívneho nočného motýľa môže vzniknúť veselé farebné dielo, ktoré veľmi ozvláštnilo vernisáž. Zachytenie pohybu kresbou,

Čaro alpskej prírody

V ALPÁCH

Lektorka Katarína Lucinkiewiczová (vľavo) s organizátorkou kurzu Zuzanou Lettner

rôznorodosť vzniknutých tvarov a vytvorenie príbehu do výtvarnej podoby nás fascinovalo.

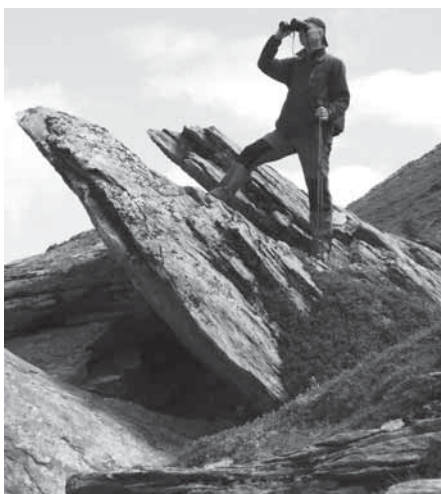
Viacerých nadchla možnosť vyskúšať si monotypiu, čiže prácu s tlačiarskou

Daniela Helienek rada tvorí v prírode

farbou. Táto tvorba si vyžadovala uvoľnenie, aby sa ruka voľne pohybovala po bielom papieri, vedená len našou fantáziou.

A kto si chcel vyskúšať iný pohľad na tvorbu, tak mal možnosť absolvovať kurz kreslenia pravou hemisférou. Tento kurz odbornie viedla lektorka Mgr. Pawla Šoltisová,

Igor Libo pri výstupe na Graukogel

ktorá pôsobí na Škole úžitkového výtvarníctva J. Výdru v Bratislave ako vedúca odboru propagačnej grafiky. V rámci Ateliéru Amulet vedie kurzy kreslenia a maľovania pravou hemisférou, workshopy kreativity a výtvarných techník.

Niektorí skúsenejší amatérski maliari spomedzi nás využili pekné počasie a objavovali krásu Bad Gasteinu a tvorili na úžasnom vysokohorskom vzduchu pri pohľade na Graukogel alebo Stubnerkogel. Členka Rakúsko-slovenského kultúrneho spolku Daniela Helienek, ktorá tvorí predovšetkým technikou akvarelu, si veľmi pochvaľovala tento zážitok. Počas pobytu vyčarila krásne akvarelové pohľady na vlnité vysokohorské kopce, skaliská a vodopády. Dúfam, že čoskoro budete mať možnosť presvedčiť sa o jej talente v jednom z budúcich vydaní spolkového kalendára. Jeden z jej obrazov, ktoré vytvorila v rámci tohto pobytu, už zdobí priestory hotela Helenenburg v Bad Gasteine.

Počas celého týždňa vládla príjemná pohoda. „Výtvarníci“ sa navzájom delili o svoje dojmy, skúsenosti i príhody, diskutovali o kompozícii, tvaroch a ich farebnom maliarskom stvárnení vlastných predstáv. Niektorí zasa počas tvorby mlčali nevnímajúc plynúci čas, ani únavu.

Na záver pobytu boli vytvorené diela prezentované na vernisáži v priestoroch hotela Helenenburg. Sami účastníci kurzu boli milo prekvapení, koľko zaujímavých obrazov vzniklo počas tohto kreatívneho týždňa a právom boli hrdí na vlastnú tvorbu. Vďaka vedomostiam a zručnosti lektorky Kataríny Lucinkiewiczovej sa tvorivá miestnosť premenila na jeden večer na slávnostnú sálu plnú výtvarných diel. Umeleckú tvorbu vynikajúco dopĺňovali gurmánske výtvary hotelovej kuchyne v pekne upravených hotelových priestoroch. Účastníci vernisáže, vrátane

HOTEL HELENENBURG ***

Hotel Helenenburg venuje darčkovú poukážku do tomboly na ples Slovákov vo Viedni, ktorý sa uskutoční 19. 1. 2013.

Bad Gastein a hotel Helenenburg stojí za to navštíviť. V hoteli príjemne prekvapí nielen slovensky hovoriaci personál.

Hotel sa vyznačuje výnimočnou polohou, krásnym výhľadom na Gasteinské údolie a okolité pohoria. Dokonca cisár František Jozef sa pohrával s myšlienkou kúpiť tento hotel, tak sa mu zapáčil počas návštev jeho Sissi, ktorá viackrát absolvovala liečebný pobyt v Bad Gasteine a bývala práve v tomto hoteli. Aj doteraz patrí medzi prednosti hotela, že liečebné procedúry vám poskytnú priamo v jeho priestoroch. Termálna, mierne mineralizovaná voda s obsahom radónu priaznivo pôsobí predovšetkým na pohybové ústrojenstvo. Počas zimnej sezóny poteší, že v blízkosti hotela sa nachádzajú výborné zjazdovky známeho strediska Ski Amadé, ako aj množstvo bežkárskych tratí. Výnimočné je, že k hotelu priamo vedie zjazd od Graukogel a k vleku je to len pár minút. Práve na tejto zjazdovke sa začala písať história Bad Gasteinu, keďže sa tu uskutočnil svetový pohár v zjazdovom lyžovaní, ktorý vyhral Toni Sailer.

Hotel Helenenburg www.helenenburg.at

BAD GASTEIN

Pre krásu a liečivé účinky termálnej vody si Bad Gastein už v minulosti obľúbili cisári a králi. Dokonca v Bismarckovom období sa Bad Gastein nazýval „Kúpeľmi diplomatov“.

Údolie Gastein patrí k najväčším a najkrajším rakúskym lyžiarskym strediskám, ktoré ponúka 210 km upravených zjazdoviek a sneh od decembra do apríla. Predovšetkým vyznávači lyžovania na neupravenom teréne si tu prídu na svoje. Svetovo jedinečné sú Gasteiner Heilstollen, liečivé kúpele v podzemných štôlniach v útrobach alpských kopcov, ktoré priaznivo pôsobia na pohybové ústrojenstvo, kožné problémy a celkovo na imunitný systém. Návštevníci môžu využiť termálne kúpele Felsentherme vsadené do skál a s úžasným výhľadom na okolité pohoria.

Golfóvi hráči si tiež prídu na svoje. Nehovoriac o výbornej ponuke turistických a cyklistických cestičiek. A pre tých, ktorí si chcú skombinovať Alpy s morom, sa môžu vďaka Tauernskému tunelu dostať z Bad Gastein na talianske morské pobrežie už za tri hodiny autom.

Spracované podľa
www.helenenburg.at, www.gastein.com

priateľov umenia z údolia Gastein, ako aj ďalší návštevníci výstavy, ktorí sa o nej pochvalne vyjadrovali, vybrali najzaujímavejšie výtvarné dielo. Na záver vernisáže ho predstaviteľia hotela ocenili. Zaujímavosťou bolo, že víťazné dielo vzniklo v rámci individuálnej tvorby a jeho autorkou je najmladšia, veľmi šikovná účastníčka výtvarného pobytu, vysokoškolačka Jana Gurinová. Vydarená vernisáž bola zlatým klincom na záver tvorivého pobytu.

Počasiu nám v Bad Gasteine prialo, a tak veľmi pekné slnečné dni mnohí využili, aby sa nadýchali vysokohorského vzduchu a pokochali sa pohľadom na jedinečnú krásu alpskej prírody. Niektorí neodolali ponuke pestrého športového a kultúrneho programu a navštívili jazzový koncert alebo sa vydali na vysokohorské túry, prešli sa najvyššie položeným visiacim mostom v Európe, alebo si zahrli golf, prípadne si pošteklili svalstvo pri šliapaní do pedálov bicykla. Týždeň je málo na to, aby ste sa zoznámili so všetkými možnosťami, ktoré toto údolie ponúka. Lákavé sú určite nočné túry s faklami alebo návšteva svetoznámych podzemných liečebných stôlní a liečivé radónové kúpele. V blízkosti je aj jaskyňa Pfarrwerfen (najväčšia ľadová jaskyňa na svete), Großglockner (najvyšší vrch Rakúska) a Krimmler vodopády.

Všetci účastníci maliarskeho stretnutia odchádzali domov s krásnymi zážitkami

z kreatívneho týždňa, v rámci ktorého stretli zaujímavých ľudí, vyskúšali niečo nové a získali dostatok inšpirácie na ďalšiu vlastnú tvorbu.

Podakovanie patrí aj majiteľom Hotela Helenenburg za finančnú podporu tohto podujatia, vďaka ktorému sa mohli za veľmi prijateľných finančných podmienok stretnúť tvoriví ľudia z Rakúska, ako aj Slovenska. Zamestnanci hotela sa o nás vynikajúco starali a aj vďaka nim sme sa tam veľmi dobre cítili. Vďaka patrí aj lektorke Kataríne Lucinkiewiczovej, ako aj Pawle Šoltisovej z Ateliéru Amulet z Bratislavy. Moje podakovanie patrí aj

Rakúsko-slovenskému kultúrnemu spolku za podporu a spoluprácu na tomto atraktívnom kultúrnom podujatí.

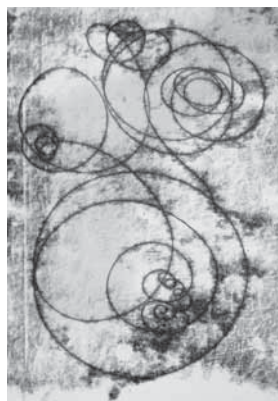
A pre tých, ktorí by sa radi takéhoto pobytu zúčastnili, mám jednu potešujúcu správu. Pripravujem ďalší ročník kreatívneho pobytu. Ak by ste mali záujem, tak neváhajte a kontaktujte ma, aby sme spolu pripravili program šitý na mieru. Začiatkom leta by mal byť Bad Gastein navoňaný čerstvým vzduchom a prekvitajúcimi lúčami. Verte mi, že kombinácia kreativity a aktívneho oddychu v krásnom alpskom prostredí je proste očarujúca, a dúfam, že učarí i Vám! ■

Účastníci pobytu a predstaviteľia hotela Helenenburg

VÝTVARNÉ TECHNIKY

Ukážka tvorby pri uplatnení techniky monotypie počas tvorivého pobytu v Bad Gastein

MONOTYPIA

Na platňu zo skla, kovu alebo z plastickej hmoty naniesieme olejovú, temperovú alebo tlačiarenskou farbu podľa vlastnej predstavy. Na platňu položíme mierne pijavý papier a pritlačíme ho. Vrstva farieb sa pritlačí na papier a obraz nás prekvapí farebnými účinkami. Monotypiu možno vytvoriť aj trochu odlišným spôsobom. Medzi dve platne naniesieme hrubú vrstvu farieb. Keď ich od seba oddelíme tak, že pritom každú posunieme opačným smerom, farby sa rozmažú a vytvoria zaujímavé

a zakaždým veľmi originálne obrazy. Sú to náhodné efekty, závisia však vo veľkej miere od aj od obratnosti a citu pre farby.

Môžeme použiť aj tretí spôsob, ktorý sme uplatnili pri tvorbe v Bad Gastein: „Na sklenú platňu natretú tlačiarenskou farbou položíme opatrne biely papier a naň kreslíme ceruzkou alebo hrotom štetca. Na opačnej strane vznikne inverzná kresba, obohatená odtieňmi.“ Pokračovali sme v tvorbe tohto obrazu a čierno-biele prvotiny sme kolorovali temperovými farbami.

Zdroj: www.vytvarnavychova.sk

KRESLENIE PRAVOU MOZGOVOU HEMISFÉROU

Náš mozog je síce najdokonalejší počítač, ale ovládame ho správne? Kde sídli náš strach, racionalita, schopnosť čítať a kde zase tvorivosť, empatia či nadanie vnímať krásu prírody a umenia?

Mozog sa skladá z dvoch hemisfér a každá z nich zodpovedá za iné funkcie a rozdielne ovplyvňuje náš organizmus, naše konanie. Ľavá hemisféra napríklad vníma detaily a pravá dokáže uvidieť celok. Ľavou

stranou mozgu čítame text písmeno po písmene, ale len pravá môže dešifrovať celkový význam, kontext. Keď to zjednodušíme – ľavá hemisféra pri rozhovore spracováva, čo sa práve hovorí, a pravá si všima, ako to bolo povedané: intonáciu reči, sníma aj neverbálne podnety, vysielané pohľady, výraz tváre a zostavuje celkový obraz o význame rozhovoru. Ideálne je, keď sú v rovnováhe a rovnocenne spolupracujú! Dr. Betty Edwardsová, bývalá profesorka Katedry umenia na Kalifornskej štátnej univerzite, aplikovala v sedemdesiatych rokoch 20. storočia najnovšie objavy z oblastí výskumu mozgu na metodiku výučby kreslenia a zistila, že nový prístup umožňuje ľuďom znovuobjaviť svoj tvorivý potenciál. Vďaka nej už tisíce ľudí zažili úžasný pocit, keď za pár dní prekonalí niečo, v čo neverili, že sú schopní dokázať. Lebo počas kurzu kreslenia nejde iba o kreslenie.

Kurz kreslenia pravou mozgovou hemisférou je alternatívna metóda vyučovania, ktorá je určená predovšetkým amatérom a tým, ktorí sú presvedčení, že nevedia kresliť podľa skutočnosti. Jej prednosťou je, že za krátky čas možno pod odborným vedením dosiahnuť veľmi uspokojivé výsledky. Len vďaka tomu, že sa aktivujú najmä pravá hemisféra a vlastné tvorivé schopnosti. Na našom tvorivom pobyte v Bad Gasteine sme mali možnosť vyskúšať si tento spôsob získania kresliarskych zručností v rozsahu 10 hodín.

Podľa ukážok môžete porovnať pokrok v kreslení: v spodnom rade sú práce zo začiatku kurzu – ženský portrét nakreslený podľa reprodukcie Botticelliho obrazu. V hornom rade sú kresby vytvorené na záver kurzu, sú priradované pod seba podľa autorstva tej istej osoby. Pekný pokrok, však?

Zdroj: www.atelieramulet.sk

Ukážka tvorby v rámci kreslenia pravou hemisférou

KOŠICE

EURÓPSKE HLAVNÉ MESTO KULTÚRY 2013

Prestížny titul Európske hlavné mesto kultúry (EHMK) udeľujú Európska komisia a Európsky parlament od roku 1985 s cieľom podporiť trvale udržateľný kultúrny rozvoj daného mesta so zapojením všetkých kultúrnych subjektov a zvýšiť záujem obyvateľov vybraného európskeho mesta o dianie v ňom.

vzdelávacia a oddychová štvrť Košíc.

SPOTs – vybrané sídliskové výmenníkové stanice sa po prestavbe zmenia na kultúrne komunitné centrá, kde sa budú uskutočňovať výstavy, semináre, budú tam vedecké kaviarne a pod.

Kunsthalle/Hala umenia – objekt „starej“ krytej plavárne v blízkosti historického centra bude po prestavbe multifunkčné kultúrne centrum.

Pripravuje sa **Dom autentického kultúry**, ktorý bude mať špecifické zameranie na tradičnú kultúru v spojení s výchovou a vzdelávaním mládeže.

Medzi významné investičné projekty patria aj programy rekonštrukcie a revitalizácie siete klasických mestských parkov, ako sú Mestský park, parky na Komenského a Moyzesovej, a obnovenie ich tradičnej funkčnosti z minulosti. V rámci revitalizácie historických častí mesta sa sprístupní archeologické nálezisko na Košickom hrade a po dokončení reštaurátorských prác aj kaštieľ v Krásnej nad Hornádom. Barokovo-klasicistický kaštieľ z roku 1780 bol vážne poškodený rabovaním ľudu po roku 1918 a boli rekonštruované (technicky) len niektoré jeho časti, ktoré sa používali pred a po 2. svetovej vojne. Teraz bude navrátený do pôvodnej podoby.

Najvýznamnejším projektom záchranu a obnovy umeleckých diel je reštaurovanie Oltára majstra z Okoličného. Jeho zreštaurované oltárne tabule budú prvýkrát vystavené ako jeden celok v Dóme sv. Alžbety. Rekonštruujú sa aj Ulička remesiel v historickom starom meste a mestský amfiteáter.

Projekt **Interface 2013** zabezpečil Košiciam v roku 2008 víťazstvo nad ostatnými kandidujúcimi mestami. Tento projekt sa usiluje o transformáciu Košíc ako silného priemyselného centra na postindustriálne mesto s kreatívnym potenciálom, univerzitným zázemím a novou kultúrnou infraštruktúrou. Tvorcovia prinášajú do Košíc koncept kreatívnej ekonomiky – prepojenia ekonomiky, vedy a vzdelávania, priemyslu a umenia. Tým sa vytvára priestor na rozvíjanie oblastí kreatívneho priemyslu (dizajn, médiá, architektúra, hudobná produkcia, film, informačné technológie) a kreatívneho turizmu, ale aj možnosť prilákať investorov a nové myšlienky. Umelecký, vzdelávací a kultúrny program na rok 2013 vychádza z koncepcie spojenia už existujúcich, tradičných a s históriou mesta a regiónu spätých aktivít s novými udržateľnými aktivitami, ktoré budú dlhodobo efektívne pôsobiť na kultúrny a hospodársky život mesta a regiónu.

Košice ako Európske hlavné mesto kultúry 2013 realizujú investičné projekty, ktoré budú ponúkať kvalitnú kultúru a vzdelávacie možnosti nielen Košičanom, ale aj návštevníkom ich mesta zo Slovenska aj zo zahraničia v moderných a atraktívnych priestoroch.

Z investičných projektov Mesto Košice realizuje prestavby viacerých nefunkčných budov: **Kasárne Kulturpark** – prestavbou rozsiahleho vojenského objektu na Kukučínovej ulici vznikne nová kreatívna,

S príspevom Košického samosprávneho kraja sa reštaurujú a rekonštruujú knižnica na nádvorí Barkóczyho paláca, historická budova Východoslovenského múzea, Východoslovenská galéria, historické Bábkové divadlo, verejná knižnica Jána Bocatia (od r. 1599 rektor Košickej univerzity a od roku 1603 mešťanosta Košíc) a maďarské Divadlo Thália.

Vytvorenie vedecko-technického centra pre mládež, rekonštrukciu Štátnej vedeckej knižnice a malej scény Štátneho divadla zabezpečuje Ministerstvo kultúry SR.

Pod egidou Košice – Európske hlavné mesto kultúry 2013 sa v roku 2011 začal realizovať aj projekt Pentapolitana ako koncepcia spolupráce prirodzeného regiónu a pokračovanie spolupráce miest so spoločnou históriou či kultúrnym a duchovným potenciálom. Do projektu je zapojených pôvodných päť miest Pentapolitany (r. 1412) – Prešov, Levoča, Sabinov a Bardejov s Košicami ako hlavným mestom a centrom únie. Úlohou znovuoživenej Pentapolitany je v duchu multietnickej a ekumenickej koexistencie rozvíjať a chrániť vzájomné i vonkajšie hospodárske záujmy členov, vitalizovať edukačné a kultúrne aktivity únie a pracovať na navrátení tradície rozsiahlej medzinárodnej kooperácie tejto únie. Projekt Pentapolitana tvoria tri hlavné tematické programy s viacerými programovými líniami:

Peter Zupnik, Chrám Pentapolitany

„Návrat k hodnotám“: dominantnou témou je 600 rokov Pentapolitany (apríl 2012), spracovanie historického kontextu miest Pentapolitany, stvárnenie historických udalostí a osobností a ich interpretácia v súčasnosti formou prístupnou širokej verejnosti.

„Regionálne kultúrne koridory“: cezhraničná kultúrna spolupráca miest Pentapolitany s mestami a regiónmi v Poľsku, Maďarsku Zakarpatsku a v Sedmohradsku, ktoré Pentapolitana spravovala, s cieľom využívať tento potenciál na prezentáciu širšieho eurokarpatského regiónu.

„Vytvorené v ....“: nosnou témou je podpora alternatívnej kultúry, miestnych umelcov a klubovej scény v mestách, edukačné aktivity a tvorivé dielne a súťaže mladých talentov v oblastiach kultúry, umenia a kreatívneho priemyslu.

K hlavným podujatiam programu Pentapolitany v roku 2013 patria Dni Pentapolitany v Košiciach, Oskarová noc v Sabinove, Dni Majstra Pavla v Levoči, Divadelná Pentapolitana, Stretnutie s hudbou v Pentapolitane, Festival európskych ľudových balád, vydanie publikácie 44 umeleckých osobností Pentapolitany, film Chrám Pentapolitany, program alternatívnej kultúry Downtown, súťaž Young Art Blood a súťaž mladých talentov Growing Up.

Súčasťou projektu Košice EHMK 2013 sú tradičné a aj nové domáce i medzinárodné podujatia, festivaly, workshopy. Expozície a súťaže v oblasti, hudby, divadla, tanca, literatúry, filmu, fotografie, dizajnu, architektúry, športu a mnohé inovatívne multizánrové aktivity.

Kamila Halátová

Viac informácií na: www.kosice2013.sk

http://ec.europa.eu/slovensko/news/ehmk_2013_sk.htm

<http://www.pentapolitana.sk/pentapolitana/>

Edith Veith

TADEÁŠ SALVA

PRIPOMÍNAME SI NEDOŽITÉ 75. NARODENINY SKLADATEĽA

V Kúpeľoch Lúčky pri Ružomberku sa uskutočnil už 12. ročník Dní Tadeáša Salvu. Počas troch dní od 19. do 21. októbra sme si pripomenuli tvorbu a uctili pamiatku tohto významného skladateľa, ktorý patril k vedúcim osobnostiam slovenského hudobného a kompozičného diania na konci minulého a začiatku tohto storočia.

Fotografie: archív Margity Gromovej-Salvovej

Hudobný skladateľ Tadeáš Salva

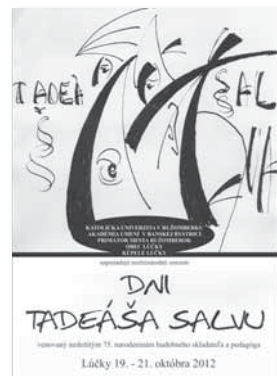
Tadeáš Salva sa narodil 22. 10. 1937 v Kúpeľoch Lúčky a stal sa nesporne osobitným zjavom slovenskej hudby 20. storočia. Výrazne ju obohatil okrem viacerých žánrových a kompozičných inovácií predovšetkým o duchovný rozmer vyvierajúci z hĺbky jeho osobnosti. Už v detstve ho fascinovala organová hudba, ktorá v podstate ovplyvnila jeho celoživotnú tvorbu. Štúdium hudby začal na Konzervatóriu v Žiline v roku 1953 hrou na violončelo, akordeón a klavír, po skončení pokračoval v štúdiu kompozície na Vysokej škole múzických umení v Bratislave u prof. Cikquera a Moyzesa. Jeho nadpriemerný talent a tvorivý rozlet akosi vybočovali z vtedajších domácich tendencií, a tak v rokoch 1960 – 1965 pokračuje v štúdiu kompozície na Państwowej Wyższej Szkole Muzycznej v Katoviciach u prof. Bolesława Sobielského a externe chodí na konzultácie k prof. Witoldovi Lutosławskému. Týmto štúdiom získal obširne vedomosti Novej poľskej školy, ktoré spojil so svojím temperamentom, a jeho hudba tak odráža

syntézu súčasnej kompozičnej techniky s folklórnym elementom. Po štúdiách sa vracia do Košíc ako vedúci hudobného vysielania Slovenského rozhlasu, v roku 1968 je dramaturg v Slovenskej televízii v Bratislave, v roku 1977 dramaturg SLUK-u, v rokoch 1988 – 1991 umelcom v slobodnom povolaní. V rokoch 1991 – 1995 pôsobí ako docent na Pedagogickej fakulte v Nitre a súčasne je predsedom Spolku slovenských skladateľov. Jeho tvorivá životná púť sa skončila 3. januára 1995 v Bratislave.

Prvý deň seminára, venovaný kompozičnej tvorbe Tadeáša Salvu, otvorila veľmi emotívnym osobným príhovorom jeho sestra doc. Margita Gromová-Salvová z Katolíckej univerzity v Ružomberku, ktorá je zároveň aj hlavnou organizátorkou tohto podujatia a spravuje jeho pozostalosť. V hlavnom referáte prof. PhDr. Ľubomír Chalupka, PhD., zhodnotil jeho celoživotnú tvorbu, upozornil na jej spirituálny základ, na spojenie starých archaických foriem s modernými výtvarnými hudby 20. storočia. Prioritným sa v jeho tvorbe stáva ľudský hlas ako najautentickejší, najdokonalejší nositeľ výrazu i sémantickej funkcie. Zvukovosť určuje výber textu, preto skladateľ používa slovenský, anglický, hebrejský, osobitne latinský a ako jediný aj starosloviensky jazyk. Vo svojej pozostalosti zanecháva inštrumentálnu, vokálno-inštrumentálnu tvorbu, úpravy a netradičné

Spevácky zbor mesta Bratislava pod vedením Ladislava Holáčka

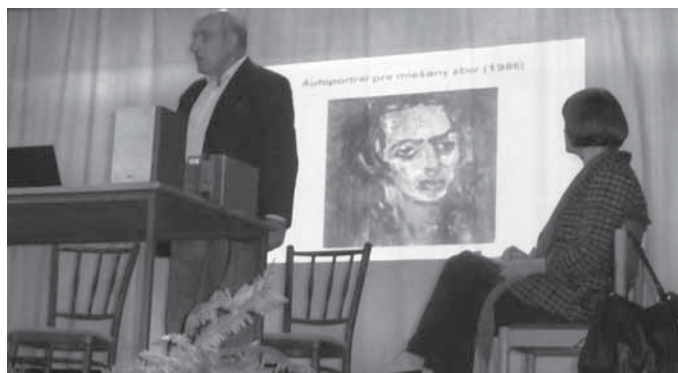
VÝRAZNÁ OSOBNOSŤ SLOVENSKEJ HUDOBNEJ AVANTGARDY

spracovania slovenských ľudových piesní pomocou nových výrazových prostriedkov, baladické, rapsodické útvary a elektroakustickú instrumentáciu. V príspevku *Nálady Tadeáša Salvu* doc. Jana Škvarková, ArtD., spojila praktické klavírne ukážky s teoretickým výkladom. Mgr. Peter Špilák, PhD., poukázal na bohatú tvorbu skladateľa pre deti. Od PhDr. Lýdie Dohnalovej sme si vypočuli *Reminiscencie na Tadeáša Salvu*. Večer v koncertnej sieni Katolíckej univerzity v Ružomberku uviedol *Spevácky zbor mesta Bratislavy* pod vedením Ladislava Holáska koncert s perfektným prevedením *Salvových Vianočných pastorále* pre tenor, barytón, soprán, alt, zbor a organ. Hostami boli Mons. František Rábek, Tadeusz Zsasepa, rektor Katolíckej univerzity, primátor Ružomberka a riaditeľka *Kúpeľov Lúčky* Ing. Anastázia Mičková, ktorá sa osobne pričínila o zdarný priebeh celého seminára.

Druhý deň bol seminár venovaný autorovej pedagogickej činnosti. Úvodný referát predniesol prof. PhDr. Karel Steinmetz, CSc., z Ostravy na tému *Mé zručnosti s monografií o súčasnej skladateľoch*. Mgr. Art Tomáš Boroš, PhD. ArtD., predstavil *Salvu* ako pedagóga, objasnil jeho pedagogické princípy a metódy. Dr. Ludmila Červená z Literárno-hudobného múzea v Banskej Bystrici v referáte poukázala na mimoriadny význam a ohlas *Salvovej tvorby* v zahraničí. V nadväznosti na jej príspevok som oboznámila prítomných s činnosťou nášho Rakúsko-slovenského kultúrneho spolku, ktorou propagujeme a šírimo slovenské umenie v zahraničí a informovala som, že pamiatku skladateľa si uctíme v našom časopise *POHLADY*, ktorý zasielame abonentom na Slovensku, do Európy, Ameriky a Austrálie. Mgr. Art. Eva Mišíková PhD. a Mgr. Art Anton Steinecker ArtD. spomínali T. Salvu ako svojho pedagóga a neskôr aj priateľa. V popoludňajších hodinách sa konala prehliadka rodného domu a pracovne skladateľa s položením kvetov na jeho hrob v Lúčkach. Na večernom koncerte v podaní pedagógov a študentov umeleckých vysokých škôl odzneli od autora *Slovenské pastorále* pre basbarytón, flautu a klavír, *Balada* pre flautu sólo, *Klavírne impresie*, *Duetto* pre dve flauty v podaní doc. Eugena Procháca a Jána Slávika *Prelúdiá* pre dve violončelá.

V nedeľu 21. 10., v predvečer jeho nedožitých narodenín, bola zádušná sv. omša v Kostole Povýšenia sv. Kríža, ktorú celebraval Tadeusz Zsasepa.

Z bohatej kompozičnej tvorby T. Salvu sú najvýznamnejšie televízna opera *Margita a Besná*, *Slovenské koncerto grosso 1 a 2*, *Requiem aeternam*, *Mša Glagolskaja*, *zborová skladba Slovenský Otčenáš*, *Komorná symfónia liturgická*, *Koncert pre čelo a orchester* a iné.

Z 12. ročníka Dní Tadeáša Salvu

Skladateľ so svojimi dcérami Lindou a Vandou

Za svoju tvorbu bol ocenený viacerými význameniami. V roku 1968 získal cenu na festivale cirkevnej hudby v Ríme a striebornú medailu pápeža Pavla VI. za *Requiem*, v roku 1970 mu udelili *Cenu Jána Levoslava Bellu* za dielo *Koncert op. 11*, v roku 1992 získal americkú prestížnu cenu za zásluhy o prínos v kultúrnej a občianskej oblasti a zaradili ho medzi významné osobnosti z oblasti hudby do svetovej encyklopédie, v roku 1992 je mužom Ameriky, v roku 1993 v Cambridgei dostal zlatú medailu za zásluhy v hudbe, v roku 1995 *Cenu Jána Levoslava Bellu* za dielo *Balada* s prihliadnutím na celoživotné dielo a významný prínos pre slovenskú hudbu – in memoriam a v roku 2009 mu udelili *Cenu Fra Angelica* – in memoriam.

S rodinou Salvovcov som bola aj osobne spätá. S majstrom som sa prvýkrát stretla v jeho byte na Račianskom mýte v Bratislave v kruhu rodiny, kde nám v družnej debata rozprával osobné zážitky nerozlučne späté s umeleckou tvorbou. Rozprávanie doplnil ukázkami zo svojej tvorby a so zaujatím pridal aj veľmi emotívny výklad. V autorovom podaní, v takom autentickom intímnom prostredí to bol pre mňa nesmierny zážitok, ktorý si veľmi cením a zostal mi ako nezabudnuteľná spomienka až dodnes. Druhýkrát som sa s ním stretla na Bratislavských hudobných slávnostiach po koncerte z jeho diel v klube Zväzu slovenských skladateľov na neformálnom posedení s ďalšími skladateľmi a umelcami. Aj tam som Tadeáša Salvu spoznávala ako skromného, citlivého a vnímavého človeka, plného tvorivého elánu a umeleckých ambícií. Počas môjho pôsobenia v umeleckej agentúre SLOVKONCERT v Banskej Bystrici bola jeho sestra doc. Margita Gromová-Salvová (vtedy pedagogička na hudobnej katedre pedagogickej fakulty) nielen moja priateľka, ale aj výborná umelkyňa – flautistka. Úspešne koncertovala v bývalej ČSSR aj v zahraničí (v bývalom Západnom Nemecku, Rumunsku, niekoľko koncertných turné absolvovala aj v bývalej NDR). V Poľsku a na Kube okrem koncertov účinkovala aj v televízii a všade prezentovala skladbu *Balada* pre flautu sólo, ktorú jej venoval sám autor. Na týchto koncertoch, ktoré som sprostredkovala, som ju aj osobne sprevádzala. Niekoľkokrát som s ňou navštívila aj ich matku v Lúčkach.

Tvorba Tadeáša Salvu, ako aj jej umelecký odkaz je nesmierne bohatá, mnohostranná a vysoko umelecky hodnotená doma a na svetových fórach. Celá jeho tvorba je poznačená hlbokým vnútorným zaujatím, dramatickosťou, otvorenosťou, spätosťou s ľudom, jeho životom a tradíciami a nesie znaky lásky a viery v Boha, humanizmu, boja za slobodu, tolerancie, a porozumenia medzi národmi. Nezmeriteľná je len skutočnosť, že nás tento talentovaný a nevšedný umelec a človek opustil v mladom veku na vrchole svojich tvorivých síl a schopností. ■

Milé deti,

Je tu opäť december. Pamätám si na Vianoce, keď som bola asi šesťročná. Očakávanie, napätie, nevedela som sa už dočkať. V noci pred Štedrým dňom som sa vo sne zobudila a jasne som videla, ako mám darčeky pri posteli. Pomyslela som si, veď ich tu ráno nájdem a spala som ďalej. Ale ráno tam neboli... prebrala som sa do reality.

Hodiny do večera sa vliekli a ja som nemohla na nič iné myslieť ako na moju vytúženú bábiku. Po zvonení som ju našla pod stromčekom, ležala v snehobielej škatuli previazanej ružovou mašľou. Mala dlhé zlaté vlasy a keď ležala, očka mala zatvorené, keď som ju posadila, otvorila ich a povedala „mama“. Tak sa stala mojou dcérou, no nemala meno. Pri dôslednom skúmaní ako vyzerá, keď som ju povyzliekala, zistila som, že na pravom chodidle má napísané „Made in Japan“ – nevedela som, čo to znamená, ale páčilo sa mi to, a tak som ju nazvala Japanka.

Strážme si takéto spomienky, najmä tie, na ktoré spomíname s úsmevom

Vaša Ina

PUTOVANIE PO SLOVENSKU

Na konci školského roka som sa zúčastnil na letnom putovnom tábore po Slovensku spolu s mnohými mládežníkmi od pätnásť do dvadsať rokov. V slovenskom prostredí sme boli všetci nútení komunikovať po slovensky.

Ubytovanie sme mali v Modre-Harmónii. Odtiaľ sme sa presunuli na 3-dňovú exkurziu do Nízkych Tatier, kde sme spoznávali kultúrne odkazy našich predkov daného regiónu. Ostatnú časť týždňa sme strávili v Harmónii, odkiaľ sme robili poznávacie výlety do okolia. Navštívili sme Múzeum Ľudovíta Štúra v Modre alebo neďaleký hrad Červený Kameň.

Prvý deň, nanešťastie pršalo, sme navštívili Bratislavu, hlavné mesto Slovenska. Veľmi zaujímavá bola exkurzia do Národnej rady SR, budovy slovenského parlamentu, kde sa nerokovalo, lebo bol pondelok. Bratislavský hrad sme videli iba zvonku, lebo ho ešte rekonštruujú.

Neobjavovali sme iba hrady, múzeá, výstavy a pod., ale aj krásnu slovenskú prírodu, ako napr. vrch Malinô Brdo pri Ružomberku. Osobne ma veľmi zaujala malebná dedinka

V skanzene Vlkolínece

Vlkolínece pod týmto vrchom, ktorá bola v roku 1993 zaradená do Zoznamu svetového kultúrneho dedičstva UNESCO.

Okrem iného sme spoznali aj stredoslovenskú metropolu Banskú Bystricu, kde sme navštívili Múzeum SNP, a z dávnych banských miest aj Banskú Štiavnicu. Obdivovali

Na úpätí Malej Fatry

sme krásny romantický zámok v Bojniciach, drevený evanjelický kostol v Hronseku pri Zvolene, ktorý taktiež patrí do Zoznamu

V Banskej Štiavnici

svetového dedičstva UNESCO. S osobnosťou M. R. Štefánika sme sa zoznámili v malom múzeu v jeho rodisku na Košariskách, navštívili sme aj jeho Mohyľu na Bradle neďaleko Brezovej pod Bradlom.

Na Mohyle M. R. Štefánika

Na vlastné oči sme spoznali kus histórie našich predkov, zdokonalili sa v spisovnej slovenčine a nadviazali nové priateľstvá. Mne sa tam veľmi páčilo a môžem tábor len vrelo odporúčať ďalej.

Thomas Limp

Účastníci putovného tábora

OPICE Z NAŠEJ POLICE

Fotografie: Jozef Macura

Jojo a jeho opička Fricko

Takmer v každej detskej izbe nájdete polici s knižkami a plyšovými hračkami. Medzi knihami sa určite nájdú aj rozprávky od Kristy Bendovej, ktorá sa považuje za našu najlepšiu autorku humoristickej literatúry pre deti.

Čítať jej knižky poskytuje nielen naozajstné čitateľské potešenie, ale aj dobrú zábavu. Ak sa na polici vo vašej detskej izbe nájdú aj plyšové opice, potom príbeh, ktorý nám prišli zahrať divadelníci z Púchova, by sa mohol odohrať aj u vás.

Hru Opice z našej police naštudovalo Bábkové divadlo z Púchova a na pozvanie SOVY ju 7. októbra 2012 uviedlo vo Viedne. Prostredníctvom bábok, ktoré pôsobili ako živé, nám vyrozprávali príbeh o rodinnej súdržnosti, chlapčenskej nezbednosti a bratskej láske.

Hru inscenovali tak, aby diváci videli len bábky – herci mali zostať neviditeľní. Tento efekt sa dá dosiahnuť len špeciálnymi reflexnými, lenže vždy, keď sa divadelníci pokúsili

svoje svetidlá zapojiť do elektrického prúdu, nastal skrat. Staré elektrické vedenie v divadle Freie Bühne také napätie naraz jednoducho nezneslo. Pokúšali sa neúnavne stále a znova, až napokon hru odohrali – aj bez efektov. Ale nikomu z nás to vôbec neprekážalo, pretože sme sa hneď vhlbili do príbehu bratov Fera a Joja a ich opičky Fricka.

Príbeh sa začína, ako Fero zahanbujúco opovrhne darovanou opičkou, ktorú dostal k narodeninám. On tak veľmi chcel nový bicykel alebo aspoň mobil! Mladší brat Jojo si plyšové zvieratko s prasknutým očkom zoberie do svojej opatery, dá mu meno Fricko a naučí ho aj rozprávať.

Deti v divadelnej sále sledovali so zatajeným dychom napínavý príbeh, a keď sa hra skončila, herci ich pozvali na javisko, aby sa presvedčili, že bratia Fero a Jojo a opička Fricko sú nielen bábky, ale že sa s nimi možno naozaj aj rozprávať.

Jozef Macura

Mali návštevníci sa mohli osobne zoznámiť s opičkami

LETNÁ ŠKOLA ĽUDOVÉHO TANCA A HUDBY

Počas tohtoročných prázdnin sme my, deti z folklórneho súboru Rozmarín z Viedne, v júli navštevovali letnú školu ľudového tanca, hudby a remesiel v hoteli Royal Látky pri Hriňovej. Stretli sa tam slovenské deti, ktoré žijú v Chorvátsku, Srbsku, na Ukrajine, v Rumunsku, Česku, Poľsku, Maďarsku a my, z Rakúska.

Rozdelení do troch tanečných skupín: začiatočníci, pokročilí a skoro profi sme sa mohli pustiť do cvičenia. Môžem povedať len za seba, lebo neviem, ako cvičili iní, ale my, pokročilí sme cvičili denne sedem hodín (výnimkou bola streda). Normálny deň, napr. pondelok alebo utorok, nám prebehol takto: ráno okolo siedmej, pol ôsmej sme mali budičiek, potom raňajky všetci spolu v jedálni. Na chvíľu sme išli do izby a potom do sály na rozcvičku. Štyri hodiny nácvik, medzi tým prestávka. Po nácviku obed a asi hodinu oddych na izbe a potom do plaviek. V bazéne bolo síce tesno, ale inak bolo fajn. Vyšantení sme išli na polhodinu na izbu, často aj na inú, alebo z druhých izieb prišli k nám. Pred večerou ešte trojhodinový nácvik. Do deviatej, desiatej hore a potom spať.

Fotografie: Helena Šteiner

V stredu boli rôzne hry a súťaže a stanovišťa. Ako krajina sme sa umiestnili na výbornom 2. mieste. Vo štvrtok bol táborák. Pri ohni sme si opekali špekáčiky a zajedali chlebom.

V sobotu nastal veľký deň. Na slávnostnom galakonzerte sme mali predviesť, čo sme sa naučili doma v súbore, ale aj nové tance, ktoré sme tancovali spolu, deti zo všetkých štátov. Mali sme vystúpiť vonku na futbalovom ihrisku, kde bolo pripravené už aj pódium a urobili sme si aj generálku. No začalo pršať. Presunuli sme sa do kultúrneho domu. Napriek tomu sa vystúpenie vydarilo a všetkým sa páčilo.

Týždeň prešiel veľmi rýchlo a už sme sa museli rozlúčiť s novými priateľmi. Bolo tam krásne a teším sa už na budúci rok. Určite pôjdem.

Martina Hulmanová

Slavomíra
Vančová

2. PODANIE PRE SLOVENSKO-RAKÚSKE PRIATEĽSTVO

Šport spája národy už od novovekých olympijských hier. Rakúsko-slovenský kultúrny spolok vo Viedni si v tomto duchu stanovil za cieľ, že bude naďalej upevňovať dobré vzťahy medzi obidvoma našimi krajinami a 22. septembra 2012 zorganizoval už druhý ročník tenisového turnaja Danube Challenge Tennis Cup.

Tenis je už dlhé roky veľmi populárny šport tak v Rakúsku, ako aj na Slovensku, a to aj zásluhou jeho prominentných zástupcov - víťaza turnaja French Open Thomasa Musterera alebo olympijského víťaza Miroslava Mečiřa. Z tohto hľadiska je teda pochopiteľné, že pre prvý turnaj Danube Challenge bol vlni zvolený tento druh športu. Miestom konania jeho druhého ročníka sa stala Europahalle v 23. viedenskom okrese, pretože počet prihlášok sa po viac než vydanom vlnajšom premiérovom ročníku značne zvýšil a pôvodne vybrané miesto na turnaj by kapacitne nestačilo. Europahalle je považovaná za najväčšiu tenisovú halu v Európe, a tak poskytla perfektné podmienky na túto spoločenskú udalosť. Počas turnaja prebiehali zápasy mužov, žien a zmiešaných štvorhier obidvoch krajín a turnaj bol pod čestným patronátom veľvyslanca Slovenskej republiky v Rakúsku Juraja Macháča.

Riaditeľka turnaja, športová referentka Rakúsko-slovenského kultúrneho spolku Slavomíra Vančová perfektne zorganizovala po takmer celoročnej práci druhý ročník Danube Challenge Tennis Cup. „Veľmi sa teším, že sa vyplatilo veľa práce a že sme mali toľko pozitívnych ohlasov,“ vyjadrila sa usporiadateľka po vyhlásení víťazov - unavená, ale hrdá. Z pozvaných čestných hostí siahli po tenisovej rakete okrem vicekonzula Romana Feješa aj zástupcovia tureckého veľvyslanectva vo Viedni – generálny konzul Ibrahim Mete Yagli a radca Basa Ali Riza, ako aj riaditeľ Divadla Andreja Bagara v Nitre Ján Greššo.

Fotografie: Herbert Reiter a Matuš Štrápk

Vítazi (zľava): 1.miesto - Miroslav Brna a Ján Braniša, 2.miesto - Peter Suchán a Ján Zak

Bohatý bufet a príjemný personál hovoriaci po nemecky aj po slovensky prispeli k tomu, že turnaj sa stal milým spoločenským stretnutím. Mimoriadne poďakovanie usporiadateľov patrí tiež veľkorysým sponzorom, ktorí umožnili, aby sa táto akcia vôbec konala. Najvýraznejšie prispela Slovenská agentúra pre cestovný ruch, ktorá bola hlavným partnerom turnaja. Napriek úspešnej bilancii druhého turnajového ročníka si organizátori na ďalší ročník stanovili nové ciele: „Chcela by som, aby sa Danube Challenge stal najväčším amatérskym tenisovým turnajom v Európe.“ Takýto ambiciózný je cieľ riaditeľky turnaja. Ako miesto podujatia by však Európska hala mala zostať v každom prípade zachovaná aj v roku 2013. Rovnako aj sekčný šéf slovenského ministerstva športu, generálny riaditeľ Ladislav Čambal, riaditeľ Českých dráh v Rakúsku Petr Kousal a riaditeľ Slovenskej agentúry pre cestovný ruch Daniel Lukáč si našli čas na šport a pris-

peli svojím dielom k uvoľnenej atmosfére turnaja. Slová zástupcu patróna turnaja, vicekonzula Romana Feješa boli plné chvály: „Hoci prvý turnaj vlni je možné označiť ako veľkolepé podujatie, v tomto ročníku sa podarilo urobiť turnaj ešte väčším a zaujímavejším.“

Príchodu ďalších prominentných účastníkov „zabránila“ len jedna udalosť, a to otvorenie mosta na rakúsko-slovenskej hranici. V ten istý deň slávnostne otvorili cyklostroju medzi Devínskou Novou Vsou a obcou Schlosshof. Aj tenisový turnaj Danube Challenge Tennis Cup 2012 prispel v neposlednom rade k upevneniu existujúcich mostov a vytvoreniu nových. ■

2. AUFSCHLAG FÜR DIE SLOWAKISCH-ÖSTERREICHISCHE FREUNDSCHAFT

Sport gilt spätestens seit den Olympischen Spielen der Neuzeit als völkerverbindend. Der Österreichisch-Slowakische Kulturverein in Wien hat sich zum Ziel gesetzt, die ohnehin guten Beziehungen dieser beiden Länder weiter zu intensivieren und hat am 22. September 2012 die bereits zweite Auflage des „Danube Challenge Tennis Cups“ ausgerichtet.

Tennis ist sowohl in Österreich als auch in der Slowakei nicht zuletzt aufgrund prominenter Vertreter wie French Open-Sieger Thomas Muster oder Olympiasieger Miroslav Mečíř seit vielen Jahren sehr populär. Daher war es naheliegend, die Sportart im vergangenen Jahr für die erste „Danube Challenge“ auszuwählen. Als Ausgrabungsort wurde heuer die Europahalle, im 23. Wiener Gemeindebezirk, ausgewählt, da sich die Anmeldungen nach der mehr als gelungenen Premierenveranstaltung im Vorjahr deutlich erhöht haben und der ursprüngliche Austragungsort zu klein gewesen wäre. Die Europahalle gilt als größte Tennishalle Europas und bot daher einen perfekten Platz für ein geselliges Miteinander. Das Turnier wurde nicht zuletzt aufgrund des länderübergreifenden Gedankens in Herren-, Damen- und Mixed-Doppeln ausgetragen und stand unter dem Ehrenschutz des Botschafters der Slowakischen Republik in Österreich Juraj Macháč.

Danube Challenge Tennis Cup 2012 - účastníci, organizátori a sponzori

Als Turnierdirektorin fungierte die Sportreferentin des ÖSKVs Slavomíra Vančová, die in fast einjähriger Arbeit die zweite Auflage des Danube Challenge Tennis Cups perfekt organisiert hat: „Ich freue mich sehr, dass sich die viele Arbeit ausgezahlt hat und wir so viel positives Feedback bekommen haben“, erklärte die Veranstalterin nach der Siegerehrung erschöpft, aber stolz. Von den geladenen Ehrengästen griffen, neben dem Vizekonsul Roman Feješ, auch der Generalkonsul der türkischen Botschaft in Wien, Ibrahim Mete Yagli, der türkische Botschaftsrat Basa Ali Riza oder der Direktor des Theaters in Nitra Ján Greššo zum Tennisschläger. Auch der

Sektionschef des slowakischen Sportministeriums, Generaldirektor Ladislav Čambal, der Direktor der tschechischen Bahnen in Österreich, Petr Kousal, und der Direktor der slowakischen Tourismusbehörde, Daniel Lukáč, haben sich Zeit für Sport genommen und ihren Teil zur lockeren und entspannten Atmosphäre beigetragen. Der Schirmherr des Turniers, Vizekonsul Roman Feješ, war voll des Lobes: „Obwohl das erste Turnier im Vorjahr schon eine großartige Veranstaltung war, ist es heuer gelungen, das Turnier noch größer und interessanter zu machen.“

Ein großzügiges Buffet und freundliches, zweisprachiges Personal haben dem Turnier zu einem tollen gemeinsamen Erfolg verholfen. Der besondere Dank der Veranstalterin gilt auch den großzügigen Partnern, die diesen Event überhaupt erst möglich gemacht haben, allen voran der slowakischen Agentur für Tourismus,

Príateľské posedenie počas turnaja (zľava): Jozef Petráš, Ibrahim M. Yagli, A. Riza Basa, manželka Dogrukoli, Slavomíra Vančová a Ferda Yakar

die als Hauptpartner aufgetreten ist. Neue Ziele für das nächste Jahr gibt es dennoch: „Ich will die Danube Challenge zum größten Amateur-Tennisturnier Europas ausbauen“, so das ehrgeizige Ziel der Turnierdirektorin. Die Europahalle soll jedenfalls 2013 als Spielstätte erhalten bleiben.

Weitere prominente Teilnehmer hat nur eine, am gleichen Tag stattgefunden, Brückeneröffnung an der Österreich-Slowakischen Grenze „verhindert“. Nicht zuletzt hat aber auch der Danube Challenge Tennis Cup 2012 dazu beigetragen, bestehende Brücken zu festigen und neue Brücken zu bauen. ■

Vielen Dank an die Sponsoren:

Jana Gregor-Rogler

PO SLOVENSKÝCH V RAKÚSKEJ NÁRODNEJ KNIŽNICI

V pravidelnej rubrike nášho časopisu venovanej vyhľadávaniu slovenských stôp v rakúskych historických pamiatkach navštívime priestory Rakúskej národnej knižnice, ktorá vlastní 8 miliónov exponátov, z toho 3,5 milióna kníh, medzi nimi sa nájde asi sto slovenských titulov.

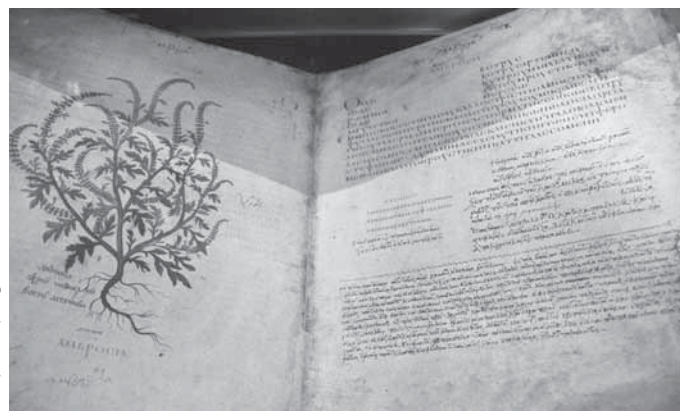
Fotografie: Jana Gregor-Rogler

Pohľad do veľkolepej sály knižnice

Výstavné priestory a čítárne Rakúskej národnej knižnice vyhľadáva pol milióna návštevníkov ročne, pre ktorých táto kultúrna inštitúcia pripravuje 1500 odborných prehliadok. Knižnica postupne digitalizuje knihy od 16. po druhú polovicu 19. storočia, teda celkom 600 tisíc diel, čo je asi 200 miliónov strán. Súčasťou týchto fondov je aj slovanská zbierka s približne 50-tisíc pôvodnými dielami, z toho je asi sto slovenských titulov. Medzi nimi aj Grammatica Slavica Antona Bernoláka – prvá normotvorná gramatika slovenského jazyka z roku 1790. Mala taký význam, že v roku 1817 vyšla v nemeckom preklade.

Založenie knižnice

Začiatky cisárskej knižnice, predchodkyne dnešnej Rakúskej národnej knižnice, siahajú do obdobia stredoveku. Zakladajúcim kódexom (Gründungskodex) knižnice je jej najstaršia kniha – Evanjeliár brnianskeho kanonika a pisára Jána z Opavy z roku 1368 s krásnymi pozlátenými ilumináciami v štýle českého knižného maliarstva. Pochádza z vlastníctva arcivojvodu Albrechta III., zaťa Karola IV. Na evanjeliár mali skladať prisahu rakúski vladári pred nástupom na trón.

Viedenský Dioskuridés - rukopis na pergamene z roku 500

Cisár Friedrich III. dal priniesť vzácne diela z dedičstva kráľa Václava z Prahy do svojej rezidencie vo Viedenskom Novom meste. Tak sa napríklad najkrajší dochovaný iluminovaný rukopis Zlatej buly z roku 1400 a Václavská biblia stali majetkom Rakúskej národnej knižnice. Václavská biblia bola písaná gotickým písmom na pergamene a z väčšej časti ju maľoval majster František v rokoch 1390 – 1400.

Syn cisára Friedricha III. a následník trónu Maximilán I. bol sám autor a systematicky rozširoval otcovu zbierku. Svadbou s Máriou Burgundskou a svadbou s druhou manželkou Biancou Mariou Sforza získal majstrovské diela francúzskeho a talianskeho knihovníckeho umenia. Knihy vtedajšej dvornej knižnice boli uložené sčasti vo Viedenskom Novom meste, vo Viedni, ale aj v Innsbrucku, odkiaľ ich po Maximilánovej smrti v roku 1519 previezli na zámok Ambras. V 16. storočí vznikla vo Viedni Bibliotheca Regia, tvorili ju väčšinou knihy vedeckého charakteru od učencov. V tomto období získala knižnica aj glóbusy, dnes vystavené v osobitnom múzeu glóbusov v Paláci Mollard na ulici Herrengasse 9.

Zámka na dverách knižnice

Trnavský rodák Ján Sambucus a jeho zbierka

V 16. storočí sa stal dvorným historiografom a prvým autorom Uhorska, ktorého diela boli preložené do francúzštiny a angličtiny, rodák z Trnavy – Ján Sambucus (1531 – 1584). Vlastnil najväčšiu súkromnú knižnicu svojej doby. Jeho 560 starých gréckych a latinských rukopisov sa stalo základom zbierky rukopisov viedenskej cisárskej knižnice. Zároveň prekladal, vydával mapy, písal básne. Svoje diela aj korešpondenciu podpisoval Joannes Sambucus Pannonius Tirnaviensis, teda Panónčan Trnavský, čím sám potvrdil svoju slovenskú národnosť. Pri prechádzke po ulici Singerstraße v prvom viedenskom obvode nájdete na dome č. 3 pamätnú tabuľu ako spomienku na miesto, kde Ján Sambucus býval a zomrel.

STOPÁCH

Historické knihy

Rozširovanie zbierky a výstavba dvornej knižnice

Veľký prínos pre knižnicu znamenala kúpa vyše 16 000 takzvaných listových Fuggerových novín z druhej polovice 16. a začiatku 17. storočia. Rodina Fuggerovcov mala od cisára prenajaté bane na meď v Banskej Bystrici. Meď z Banskej Bystrice sa vyvážala aj do Viedne. Bohaté spoločnosti ako Fuggerovci si dávali posielaf rukou písané správy z rôznych miest, boli to predchodcovia tlačných novín. Cisárska knižnica ich v 17. storočí odkúpila vzviazané v 27 zväzkoch. V tom istom storočí zaviedol cisár Ferdinand II. odovzdávanie povinných exemplárov knižnici. Táto povinnosť existuje dodnes. Výtlačok z každej publikácie vydané v Rakúsku, a teda aj nášho časopisu Pohľady, putuje do národnej knižnice.

Významným medzníkom v histórii Rakúskej národnej knižnice bolo 18. storočie. Cisár Karol VI., otec Márie Terézie, dal podľa plánov najslávnejšieho rakúskeho barokového architekta Johana Bernharda Fischera von Erlach postaviť prvú budovu určenú pre univerzálnu dvornú knižnicu s nádhernou sálou „Prunksaal“. Predtým knihy skladovali v kláštore minoritov. Veľkolepá sála je 77,7 metra dlhá, presne toľko, aké je široké Jozefovo námestie, z ktorého sa vchádza do priestorov historickej knižnice. Výška dosahuje 19,2 metra, vnútorná výzdoba s mramorovými stĺpmi a nástennými maľbami pripomína skôr katedrálu. V oválnom strede stojí socha cisára Karola VI. v životnej veľkosti, nad ním kupola s freskami Daniela Grana vo výške 29 metrov. Fresky zobrazujú oslavu cisára. Cisár Karol VI. odkúpil zbierku kníh Bibliotheca Eugeniana z pozostalosti Eugena Savojského z paláca Belvédér. Zaplatil za ňu 150 000 guldenov, viac ako o niekoľko rokov neskôr jeho dcéra Maria Terézia za celý palác Belvédér. Týchto 15 000 princových kníh viazaných v tmavočervenej, modrej alebo žltej koži zapĺňa vysoké regály z orechového dreva v strednom ovále nádhernej sály a pôsobivo dotvára obraz univerzálnej barokovej knižnice. V súčasnosti tu má miesto dovedna 200 000 kníh.

Priestory tejto sály si pre vhodnú historickú atmosféru vybrala televízia JOJ na nakrúcanie upútavky tretej série Česko Slovensko má talent.

Riaditeľ knižnice – Slovák Adam František Kollár

Mária Terézia povolala v roku 1745 Gerharda van Swieten a z Nizozemska do Viedne za prefekta dvornej knižnice. Neskôr ho vymenovala za svojho osobného lekára. Gerhard van Swieten sa stal mentorom Adama Františka Kollára, rodáka z Terchovej, ktorý v roku 1748 nastúpil v knižnici ako skriptor – pisár, a zotrval tu až do svojej smrti, teda 35 rokov. V roku 1774 sa stal riaditeľom cisárskej knižnice aj dekanom Filozofickej fakulty Viedenskej

Adam František Kollár

Socha cisára Karola VI.

Spolupráca so slovenským reštaurátorom

Aby sme v bielych rukavičkách mohli prevrátiť strany vzácných starých kníh a po nás ešte aj budúce generácie, o to sa starajú ich reštaurátori. Knihy najskôr špeciálnym spôsobom sterilizujú, pretože nie je vylúčené, že ten, kto knihu držal v ruke, mal nákazlivú chorobu. Až potom nasleduje precízna umelecká práca reštaurátora. Keďže je to drahá záležitosť, rakúska knižnica už niekoľko rokov získava finančné príspevky aj tak, že umožňuje stať sa krstným otcom knihy. Za poplatok od 500 eur sa ktokoľvek môže zapísať do krstného listu knihy. Doteraz prispelo na reštaurovanie kníh Rakúskej národnej knižnice týmto spôsobom viac ako 6 000 ľudí. Najprominentnejším krstným knižným otcom roka 2011 bol kardinál Christoph Schönborn, arcibiskup Viedenskej rímsko-katolíckej arcidiecézy.

Rakúska knižnica spolupracuje v oblasti reštaurovania aj s vedúcim reštaurátorom Slovenského národného archívu v Bratislave Ivan Galambošom, ktorý študoval reštaurovanie papiera a grafiky na Akadémii výtvarných umení tu vo Viedni. Pre rakúsku národnú knižnicu zreštauroval zbierku hudobných rukopisov Karola VI. Zachránil tým písomné pamiatky aj ich obsah, historickú hudbu, záznam gregoriánskych chorálov, ktoré sa spievajú už viac ako tisíc rokov.

Ak sa po hodinách strávených pred obrazovkou počítača rozhodnete pozrieť do kníh svojej domácej knižnice, možno v niektorej z nich nájdete zaujímavú poznámku, nad ktorou sa zamyslíte, ako sa to stalo Ivanovi Galambošovi pri reštaurovaní rodinnej Biblie jedného zákazníka. Na titulnej strane jeho predok napísal: „Keď ti bude ťažko, predaj pole alebo dom, ale nikdy nie túto knihu.“ ■

univerzity, na ktorej prednášal dejiny, diplomaciu a štátne právo. Určitý čas viedol rezort pre gymnáziá v celom cisárstve. Vo svojich publikáciách požadoval zrušenie nevoľníctva, zaviesť urbár, náboženskú slobodu a zdaníť šľachtu. Napísal návrh na reformu školstva Ratio Educationis. Kollár s podporou viedenského dvora rozvinul vedecké štúdium slovanských dejín. Jeho snahou bolo zaviesť vyučovanie materinského jazyka pre všetky národnosti v monarchii. Pre múdrosť ho nazývali „slovenský Sokrates“. Slúžil Márii Terézii ako odborný poradca dvora pre uhorské záležitosti. Mária Terézia bola dokonca krstnou matkou jeho dcéry, ktorú pomenoval na počesť cisárkovej – Mária Terézia.

Syn Gerharda van Swieten Gottfried zostavil prvý katalóg v svetovej knižničnej histórii, ktorý bolo možné aktualizovať. V 19. storočí účinkovali v knižnici mnohí slovanskí učitelia. V roku 1906 získala dvorná knižnica Augustínsku čítareň hodnotenú v súčasnosti ako najkrajšiu čítareň na svete. Celá čítareň je vyzdobená freskami Jana Václava Bergla, rodáka z Dvora Kráľové, antické stoly zdobia zelené stolové lampy, starodávne regály kníh siahajú po strop. Pôvodne slúžila čítareň bratom augustínom z priliehajúceho kláštora. Po rozpade monarchie prevzal cisársku knižnicu do správy štát. Odvtedy sa knižnica zameriava hlavne na získavanie rakúskeho písomníctva.

Slovenská Zlatá Biblia

Vydavateľstvo Ikar vydalo v roku 2009 v spolupráci s Rakúskou národnou knižnicou takzvanú Zlatú Bibliu. Meno jej dal zlatorez, pozlátené kovanie a spona. Hoci stála 2 000 eur, všetkých 500 vydaných výtlačkov sa vypredalo v priebehu jedného týždňa. Zlatá Biblia má 1 070 strán a váži 6,5 kg, je ilustrovaná asi 300 knižnými maľbami. Rakúska národná knižnica sprístupnila na účel vydania Zlatej Biblie svoje archívy, ktoré sú bežne pre verejnosť neprístupné, a povolila reprodukciu vzácných ilustrácií. Mnohé z nich boli reprodukované vôbec prvýkrát. Majitelia unikátnej slovenskej biblie teda vďaka ústretovosti Rakúskej národnej knižnice pri listovaní objavujú ornamenty, ktoré doteraz zdobili len Svätováclavskú bibliu, obrazy z viedenskej Historickej biblie z Urachu z 15. storočia, alebo zlatým a strieborným perom popísané miniatúry z legendárneho biblického cyklu zo 6. storočia Viedenskej Genezisy.

Detail regálu s knihami

Knihy pripravené na nahliadnutie

Použitie zdroje:

Die Österreichische Nationalbibliothek, Irina Kubadinow, Prestel Museumsführer

Kulturmagazin, Die Hofburg, Verein der geprüften Wiener Fremdenführer, 2009

Jahresbericht der Österreichischen Nationalbibliothek 2011

www.slovenskivynalezcovia.webz.cz

www.snk.sk

<http://blog.martinus.sk/2009/09>

<http://referaty.aktuality.sk/ivan-galambos/referat-3661>

SLOVENČINA NA VIEDENSKEJ POLÍCII

Začiatkom novembra ma navštívil policajný Gruppeninspektor Erich Pollinger. Nie, nešiel som rýchlo po diaľnici, nespôsobil som dopravnú nehodu a ani som sa nedopustil žiadneho iného priestupku. S pánom inšpektorom sme si dohodli termín pri kávičke, aby sme sa porozprávali o možnostiach spolupráce. Pozor, nejde o špionáž, ale skôr o možnosť – o šancu pre Slovákov žijúcich v Rakúsku nájsť si nové zamestnanie, novú orientáciu v radoch policajného zboru vo Viedni. Ani to by nebolo také nezvyčajné, ale čo ma fascinovalo, bolo to, že pán Pollinger je najväčším fanúšikom Slovenska, akého poznám. Nadšenec slovenčiny a jej aktívny používateľ! Každý z nás pozná Rakúšanov, ktorí hovoria po slovensky, ale naučili sa slovenčinu ako cudzí jazyk. Ich výslovnosť má bližšie k Bernolákovi ako k Štúrovi – čiže je tvrdá, ťažko vyslovujú ľubozvučné slovička ako SNIEŽIK. Toto však nie je prípad pána Pollingera! K slovenčine ho priviedla, samozrejme, krásna deva, s ktorou sa oženil a s ktorou začal chodiť na dovolenky na Slovensko. Myslím, že málokto z nás navštívil toľko miest na Slovensku ako on. Niekoľko rokov bol na slovenskej hranici ako kontaktná osoba pre slovenskú políciu.

V poslednom období sa pán Pollinger venuje hľadaniu nových pracovníkov. Jeho kalendár je plný termínov – školy, výstavy, osobné rozhovory. Jeho snom je získať viac Slovákov pre viedenskú políciu. (Ja zatiaľ osobne nepoznám ani jedného, ozve sa niekto po prečítaní tohto príspevku?). Aj v roku 2013 hľadá viedenská polícia 450 kandidátov s rakúskym občianstvom, vodičským preukazom B a s čistým štítom. Podrobnosti sa môžete dozvedieť na našom sekretariáte alebo priamo u pána Pollingera – erich.pollinger@polizei.gv.at – ak bude záujem, tak môžeme spraviť krátky informačný večer k téme. Po dvojročnom tréningu majú kandidáti otvorené rôznorodé možnosti na ďalšiu kariéru.

Keď sme sa lúčili, tak mi ostalo ešte v ušiach ľubozvučné: Dnes ale krásne sneží...

Vlado Mlynár

Veselý a odvážny Polepetko s princznom Pletanou

Fotografie: Elena Mandik a archív DJGT Zvolen

MIKULÁŠ 2012

Mikulášska besiedka, ktorú každoročne organizuje Rakúsko-slovenský kultúrny spolok za výdatnej pomoci Slovenského školského spolku SOVA, sa stala tradičnou a bohato navštevovanou aktivitou. Presvedčiť sme sa o tom mohli aj tento rok - v nedeľu 2. decem-

prišiel presne, ako sľúbil a všetkých malých obdaril tradičnými darčekom – perníkmi, orieškami, jabĺčkami a sladkými maškrtkami.

A aby on sám neodišiel naprázdno, potesil sa milým veršikom a básničkám, ktoré si pre neho detičky pripravili. Malý Dávidko R.

Polepetko vyráža do sveta...

... a prejde cez rozum obávanému zbojníkovi Zubadlovi

bra 2012 v divadle Brett vo Viedni. Malí diváci pozorne sledovali scénu. Kto vie, možno si mysleli, že **POLEPETKO** – tak sa volalo detské divadelné predstavenie **Divadla Jozefa Gregora Tajovského zo Zvolena** – popletie naozaj všetko a nebudaj aj Mikuláša!

Našťastie sa tak v tejto humornej rozprávke s dobrým koncom nestalo – Mikuláš

mu dokonca venoval krásny, vlastnoručne vyrobený darček s venovaním. Mikuláš sa tak zaradoval, že prisľúbil svoju návštevu pre také milé publikum aj na budúci rok.

Takže milí malí aj veľkí, zostaňte aj naďalej dobrí, vzorní a zlatí, lebo Mikulášovo slovo platí!

Elena Mandik

Mikuláš si vypočul básničky...

... a dostal namalovaný darček od malého Dávidka

www.ozvucenie-pulz.sk

www.exgarden.sk

MILÍ ČLENOVIA A PRIATELIA RAKÚSKO-SLOVENSKEHO KULTÚRNEHO SPOLKU!

Ďakujeme za vašu priazeň a dovoľujeme si vám pripomenúť, že aj vďaka vašej podpore môže časopis vychádzať. Či už formou členského alebo dobrovoľného príspevku podporte naše aktivity, aby ste aj v budúcnosti našli časopis Pohľady vo svojej schránke.

ĎAKUJEME!

Riadny člen: ..... 1 rok / € 23,-
2 roky / € 42,-
Študent: ..... 1 rok / € 7,-
2 roky / € 12,-
Podporujúci člen: ..... 1 rok / € 50,-

PSK 60000 Kontonummer 92040212

www.slovaci.at

Zmena programu vyhradená!
Programmänderungen vorbehalten!

IMPRESSUM

Pohľady, redakcia:
adresa, telefón a fax ako pri vydavateľovi.
Vydavateľ: Rakúsko-slovenský kultúrny spolok - Österreichisch-slowakischer Kulturverein
Otto-Bauer-Gasse 23/11, 1060 Wien,
Tel.: 00431/596 13 15, Fax: 00431/595 57 99
Šéfredaktorka: Ingrid Žalnéva
Redakčná rada: Ingrid Konrad, Zuzana Lettner, Vlado Mlynár, Jozef Macura, Martina Víglašská
Jana Gregor-Rogler
Lektorka: Marta Bábiková
Grafická úprava: Gabriel Štrba
Články podpísané menom alebo skratkou autora nemusia vyjadrovať mienku redakcie.
Redakcia si vyhradzuje právo príspevky krátiť a upravovať.
Tlač: Tlačiareň Dóša, s.r.o. Bratislava

Tento časopis vychádza vďaka finančnej podpore Úradu rakúskeho spolkového kancelára.
Die Herausgabe dieser Zeitschrift wird aus Mitteln der Volksgruppenförderung des Bundeskanzleramtes der Österreichischen Republik gefördert.

DEFINIERE DICH NEU!

- Entdecken Sie die Vielfalt der farblichen Kombinationen und deren Wirkung!
- Erlauben Sie mir eine Farbpalette wie auch eine Stilrichtung und deren Mix speziell für Sie anfertigen, und entdecken Sie dadurch neue Wege und Möglichkeiten die Sie an Ihr berufliches, oder persönliches Ziel bringen!
- Schenken Sie Sich, Ihren Liebsten, Freunden oder Mitarbeitern eine Chance aufs neue, erfolgreiche Leben!

Diese Beratung bietet Ihnen Vorteile in praktisch jedem Lebensbereich, es verwandelt Schwäche in Stärke, potenziert das Positive in Ihnen und bringt Sie näher an ihr Ziel.

AUTHENTIZITÄT, HARMONIE und **ZUFRIEDENHEIT** mit sich selbst werden schon bald zu Ihren Devisen zählen.

Aktion für alle Leser der Zeitschrift „**POHLADY**“ :

-15% auf jede Beratung

Kontakt und weitere Infos unter:

+43 660 78 87 369 . petra@creativeaffairs.biz . www.creativeaffairs.biz

**REDAKČNÁ UZÁVIERKA
ČÍSLA 1/2013 JE 15. MARCA 2013**

Sekretariát RSKS

Otto Bauer Gasse 23/11, 1060 Wien
Úradné hodiny: utorok: 09.00 – 10.30
štvrtok: 18.00 – 19.30
T 0043(0)1/596 13 15
F 0043(0)1/595 57 99
rsk@slovaci.at, sova@slovaci.at

**Rímskokatolícke bohoslužby
v slovenskom jazyku**

Každú nedeľu a vo sviatok o 18.00 hod.
Pfarre an der Muttergotteskirche,
Jacquingasse 53, 1030 Wien

Bei Nichtzustellung bitte zurück an ÖSKV,
A-1060 Wien, Otto Bauer Gasse 23/11.

**Österreichische Post AG,
Info. Mail Entgelt barbezahlt**

INZERCIA/ ANZEIGEN

pre členov a dobrovoľných prispievateľov zdarma/ für die Vereinsmitglieder und Förderer kostenlos. Ceny/ Preise:
do 50 slov bez obrázku/ bis 50 Wörter ohne Bild € 5,-
do 50 slov s obrázkom/ bis 50 Wörter mit Bild € 7,-
S obrázkom alebo bez obrázku/ mit oder ohne Bild
• 1/8 A4 € 10,-
• 1/4 A4 strany € 15,-
• 1/2 A4 strany € 20,-
• A4 strana € 40,-